

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра обліку, аудиту та оподаткування

ДИПЛОМНА РОБОТА

Магістр

(освітній рівень)

Галузь знань 07 Управління та адмініструванняСпеціальність 071 Облік і оподаткування

Спеціалізація _____

на тему: «Власний капітал підприємства як об'єкт обліку і контролю на прикладі ПП «Авіценна-С», м. Хмельницький»

ДРОА. 21171.01.03.00

Виконала: студентка 2 курсу, групи ОАмз-21-1

Підпис

О.О. Грицюк

Ініціали, прізвище

Керівник к.е.н., доцент

Підпис, дата

Л.В. Джулій

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри обліку, аудиту та оподаткування

Підпис, дата

Л.В.Скоробогата

Ініціали, прізвище

_____ 2022 р.

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	6
1 Теоретичні засади обліку і контролю власного капіталу на підприємствах України.....	10
1.1 Економічний зміст власного капіталу як об'єкта обліку і контролю.....	10
1.2 Інформаційне та нормативно-правове забезпечення обліку і контролю власного капіталу підприємства	17
1.3 Міжнародна практика оцінки і обліку власного капіталу та його інструментів.....	24
Висновки до розділу 1.....	31
2 Облік і контроль власного капіталу підприємства на прикладі ПП «Авіценна-С».....	33
2.1 Особливості організації обліку і контролю власного капіталу підприємства на прикладі ПП «Авіценна-С».....	33
2.2 Організаційні аспекти обліку власного капіталу підприємства ПП «Авіценна-С».....	38
2.3 Методика контролю власного капіталу підприємства.....	45
2.4 Бухгалтерський облік власного капіталу в управлінні підприємством.....	51
Висновки до розділу 2.....	56
3 Удосконалення обліку і контролю власного капіталу підприємства на прикладі ПП «Авіценна-С».....	57
3.1 Напрями розвитку теоретичних основ облікового забезпечення управління власним капіталом з позицій попередження ризиків підприємства	57
3.2 Облікова політика щодо власного капіталу підприємства як інструмент транспарентності систем обліку та управління.....	64
Висновки до розділу 3.....	69
Висновки	71
Перелік джерел посилання.....	73
Додаток А 1 Складові власного капіталу підприємства	83
Додаток А 2 Напрями аналітичних оцінок стану та ефективності використання власного капіталу підприємства.....	84
Додаток А3 Напрямки облікової політики підприємства щодо обліку власного капіталу.....	85

ВСТУП

Розвиток підприємств промисловості національної економіки впродовж довготривалого історичного періоду визначається посиленням ролі власного капіталу в досягненні важливих результатів зростання дохідності, прибутковості та якості продукції і послуг. Це пояснюється тим, що протягом майже сімдесяти років в Україні переважно не було іншої форми власності, тільки державна. Тому практично всі господарюючі суб'єкти здійснювали свою виробничу і господарську діяльність за планами, кошторисами і бюджетами, що склалися як підприємством, так і відповідними вищестоящими керівними органами. Причому, обґрунтування планових показників відбувалося в органах державної влади. Такий порядок привів до створення єдиної загальнодержавної мережі перерозподілу фінансових ресурсів, а також вироблених продукції, товарів, робіт і послуг.

На сьогоднішній день, в ході розвитку економічних відносин, змінилися і взаємини суб'єктів господарювання із державою. Немає більше лише однієї форми власності. Разом із державною формуються різноманітні приватні форми власності, що на поточний момент часу можуть не мати ніякої державної підтримки, або отримувати окремі види державних замовлень для загальнодержавних потреб.

Це призвело до посилення ролі власного капіталу в діяльності підприємств. У зв'язку із цим виникає багато питань: як залучити засоби в момент формування підприємства; куди спрямувати їх першочергово на початку діяльності; яким способом профінансувати в повному обсязі свою поточну виробничу діяльність; яким чином забезпечити одержання прибутку; які джерела власного капіталу й у якому обсязі доцільно використовувати при розширенні виробництва.

З позицій побудови сучасної облікової системи як механізму адаптації економічного суб'єкта до вимог надскладного зовнішнього середовища, власний капітал виступає важливим об'єктом контролю і обліку, так як від правильного обчислення його величини, розрахунку його структури визначаються результати

діяльності підприємства та точність стратегій розвитку, що вимагають обґрунтування найважливіших показників та інструментів досягнення цілей.

Науково-методичні підходи, які розкривають важливість обліку і контролю власного капіталу підприємств досліджували такі вчені як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф.Голов, Н.Г. Виговська, І.В.Жиглей, В.А. Дерій, С.В.Івахненко, Н.М. Малюга, Є.В. Калюга, М. Г. Михайлов, М.М. Мосійчук, В.М. Костюченко, В. Я. Плаксієнко, В.В. Сопко, Н. М. Ткаченко Л.К. Сук, П.Л. Сук, та багато інших. Слід акцентувати увагу на тому, що власний капітал виступає важливим об'єктом контролю і обліку протягом тривалого історичного періоду часу, але, під впливом розвитку суспільно-економічних відносин, зростаючих потреб щодо інформаційного забезпечення управління процесами формування власного капіталу та його змінами постають завдання пошуку нових шляхів розробки та визначення нових пропозицій щодо інструментів удосконалення обліку і контролю власного капіталу підприємств. Все зазначене вище обумовило вибір теми дипломної роботи, визначення її предмета і об'єкта, завдання, які потрібно виконати, а також мету і очікувані результати.

Основні завдання і мета дипломної роботи. Основною метою дипломної роботи є теоретичне висвітлення, а також формування практичних рекомендацій щодо обліку і контролю власного капіталу підприємств та обґрунтування шляхів їх удосконалення на прикладі ПП «Авіценна-С» міста Хмельницького.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути трактування сутності власного капіталу та визначити його основні складові;
- систематизувати та здійснити аналіз нормативно-законодавчого забезпечення з обліку і контролю власного капіталу на підприємствах України;
- визначити особливості обліку і контролю власного капіталу підприємств;
- дослідити обліково-економічні результати діяльності досліджуваного підприємства за даними його фінансової звітності;
- вивчити наявну на підприємстві методику обліку власного капіталу та його контролю;

– обґрунтувати науково-методичні рекомендації щодо основних напрямів удосконалення обліку та контролю власного капіталу підприємств.

Об'єктом дослідження в даній дипломній роботі є процес обліку і контролю власного капіталу досліджуваного підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні основи обліку і контролю власного капіталу підприємства.

Наукова новизна дипломного дослідження полягає у внесенні пропозицій на підставі узагальнення теоретичних положень вчених щодо розвитку обліку і контролю власного капіталу підприємства шляхом використання інструментарію удосконаленої облікової політики та системи оперативного контролю, здатних формувати інформаційне забезпечення для розв'язання складних комплексних виробничих завдань, спрямованих на зростання власного капіталу підприємства.

Методи дослідження. Під час виконання дипломної роботи використовувалися такі методи дослідження: теоретичного узагальнення та монографічний метод – під час дослідження сутності багатофункціональної, обліково-економічної категорії «власний капітал»; індукції, абстрагування, дедукції та логічного узагальнення – під час висвітлення результатів проведеного в дипломній роботі теоретичного дослідження, їх систематизації, узагальнення та формулювання висновків; аналітичні, графічні методи – для аналізу і порівняння результатів діяльності підприємства ПП «Авіценна-С» та визначення особливостей обліку і контролю власного капіталу підприємства, а також обґрунтування пропозицій щодо їх удосконалення та інші.

Інформаційним забезпеченням виконання дипломної роботи були публікації фахових видань; матеріали науково-практичних конференцій, науково-періодичні та наукові праці, нормативно-законодавче забезпечення з обліку і контролю власного капіталу підприємства, інтернет-ресурси, облікові та звітні дані ПП «Авіценна-С», праці фахівців у професійних періодичних виданнях з проблемних аспектів обліку і контролю власного капіталу підприємства. За результатами проведеного дипломного дослідження прийнято

участь у першій Всеукраїнській конференції кафедри обліку, аудиту оподаткування Хмельницького національного університету та опубліковано тези доповіді.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота охоплює вступ, три розділи, висновки, список використаних наукових праць із 59 найменувань. Основний матеріал дипломного дослідження викладено на 72 сторінках. Дипломна робота також включає 8 рисунків, 11 таблиць, 3 додатки.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

1.1 Економічний зміст власного капіталу як об'єкта обліку і контролю

Беззаперечним фактом ведення господарської діяльності підприємств є формування початкового капіталу з моменту реєстрації підприємства як суб'єкта господарювання. Даний вид капіталу передається у розпорядження підприємства його засновниками (учасниками), без будь-яких часових обмежень, до випадків, коли відбуватимуться зміни в складі засновників.

Перехід національної економіки на ринкову інфраструктуру та трансформація вітчизняної системи бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів викликали необхідність дослідження існуючих підходів щодо розуміння сутності поняття «капітал». В широкому значенні, капітал є обов'язковою складовою ринкового господарства, а також однією з найважливіших категорій сучасної економічної науки. Найважливішими підходами розкриття сутності капіталу виступають економічний, юридичний, обліковий.

Економічний підхід трактування сутності власного капіталу полягає в забезпеченні підприємства власними фінансовими ресурсами, що потрібні для початку та продовження певних видів господарської діяльності.

Юридичне розуміння сутності капіталу полягає насамперед в тому, що його величина визначає норми мінімальної матеріальної відповідальності, які кожен суб'єкт господарювання може мати за своїми зобов'язаннями. Одночасно варто зазначити, що саме розгляд даних аспектів потребує практика ведення господарської діяльності, практика бухгалтерського обліку і наука. Основні визначення капіталу, що розглядають його основне призначення, характерні особливості, сутнісні ознаки і використовуються в сучасних наукових працях, наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Трактуювання сутності визначення категорії «власний капітал»

Автор	Визначення
Л.В. <u>Безкоровайна</u> [11, с. 950]	Власний капітал – це власні джерела підприємства, внесені його засновниками, або суми реінвестованого чистого прибутку, які використовуються для формування активів підприємства <u>угрошовій</u> або матеріальній формі.
Біла О.Г. [34]	Капітал підприємства – сукупні грошові ресурси, що використовуються на підприємстві, авансований у господарську діяльність капітал, власний, позичений і залучений у сукупності.
Ф.Ф. <u>Бутинець</u> [16, с. 742]	Власний капітал – загальна вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності та використовуються ним для формування його активів.
С.Ф. <u>Голов</u> [21, с. 803]	Власний капітал формується акціями, тобто коштами інвесторів (власників) в обмін на реалізовані їм акції.
Т.А. <u>Городня</u> [22, с. 250]	Власний капітал – нагромадження шляхом збереження запасу економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучається його власниками в <u>економічний процес</u> як інвестиційний ресурс і чинник виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з чинниками часу, ризику і ліквідності.
В.Ф. <u>Максімова</u> [43, с. 124]	Власний капітал – це власні джерела фінансування підприємства, що вкладені його засновниками без визначеного строку їх повернення, накопичені суми реінвестованого прибутку протягом строку функціонування підприємства та інші власні джерела.
В.В. <u>Сопко</u> [56, с. 85]	Власний капітал – це власні джерела підприємства, які без визначення строку проведення внесені засновниками або залишені ними на підприємстві з уже оподаткованого прибутку.
В.М. <u>Опарін</u> [34]	Капітал – це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства.

Джерело [11; 34]

При дослідженні економічної сутності капіталу, доцільно відмітити найважливіші характеристики капіталу підприємства, які полягають в тому, що капітал виступає найважливішим фактором виробництва; капітал характеризує величину фінансових ресурсів підприємства, що приносять прибуток; капітал використовується як основне джерело формування добробуту власників підприємства; капітал є головним виміром вартості підприємства на ринку.

Динаміка величини власного капіталу є важливим показником ефективності всіх видів господарської діяльності підприємства.

Відомими є висновки, що відповідно до марксистської економічної доктрини власний капітал є сукупністю певних видів виробничих відносин людей, що є характерними для системи найманої праці. Тобто, певних відносин з приводу привласнення власниками підприємств засобів виробництва результату неоплаченої праці (виконаної роботи) найманих робітників (або ж додаткової вартості). Таким чином, у цьому трактуванні власний капітал – носій економічних відносин з експлуатації найманої праці працівників власниками.

Представники та прихильники сучасного монетаризму ототожнюють власний капітал з грошима або з їх тотожними категоріями – кредитними грошима, які, які, перебуваючи у кругообороті, приносять дохід. Такий підхід до висвітлення сутності капіталу виділяє його як багатство, що перебуває в кругообігу у формі грошей.

Також традиційною в економічній науці є думка, що капітал, який збільшує відсоток, – це капітал-власність, або ж – це гроші, які продаються на особливому ринку, – на ринку капіталів. А якщо брати до уваги позичені гроші, або ж гроші, які надані в кредит суб'єктам господарювання, – це капітал-функція. Відповідно, якщо капітал-власність заробляє дохід у вигляді відсотка, то капітал-функція – у вигляді підприємницького доходу, або ж частини прибутку на запозичений капітал, що залишається після сплати відсотка [12; 16; 21].

Отже, капітал визначає загальну вартість ресурсів у грошовій, матеріальній і нематеріальній видах, які були інвестовані у формування активів конкретного підприємства. Відповідно з економічним підходом, капітал виступає тією вартістю, яка має властивість, збільшуючи додаткову вартість, збільшуватись [5; 28; 31; 42].

З позицій облікового підходу, капітал, який відображається у бухгалтерському обліку, виступає сукупністю майнових ресурсів, які служать для виконання різноманітних господарських завдань, і набувають вираження у грошовій одиниці національної валюти (з можливим перерахунком в іноземну

валюту інших держав).

У практиці суб'єктів господарювання всі активи підприємства поповнюються за рахунок грошових ресурсів інших підприємств і фізичних осіб, і це проявляється через виникнення у підприємства заборгованості (кредиторської заборгованості або зобов'язання). З урахуванням кредиторської заборгованості наведене вище рівняння матиме вигляд:

$$\text{Активи} = \text{Власний капітал} + \text{Зобов'язання}$$

Виходячи із вище поданого, рівняння слід розуміти наступним чином: права частина рівняння охоплює пасиви, або ж ті самі джерела утворення господарських засобів підприємства. За умови, що за звітний період доходи підприємства перевищують витрати, то таке підприємство отримає прибуток. Відповідно, навпаки, якщо витрати перевищують доходи, то після проведення відповідних розрахунків варто очікувати, що підприємство має збиток.

Отже, всі види доходів підприємства та його інвестиції збільшують власний капітал, а всі види витрати та вирахування – зменшують його.

Відповідним чином, економічну сутність власного капіталу підприємства можемо розглянути у вигляді рівняння:

$$\text{Власний капітал} = \text{Активи} - \text{Зобов'язання}.$$

Подане рівняння здійснює акцент на частку активів, яка може належати власникам законодавчо за умови розрахунків за належними підприємству зобов'язаннями. З початку створення підприємства вся сума активів, що належить власникам, тотожна (дорівнює) сумі вкладеного ними капіталу. При здійсненні господарської діяльності капітал власників накопичується, якщо доходи від підприємницької діяльності зростають, й зменшується в результаті понесених різноманітних витрат. Окрім того, сума власного капіталу зростає за рахунок збільшення додатково вкладеного капіталу, наявності безкоштовно отриманих активів, проведення дооцінки необоротних активів. Сума власного капіталу зменшується в результаті розподілу прибутку (виплати дивідендів тощо), перерозподілу накопиченого капіталу між засновниками (учасниками).

У зв'язку із необмеженим терміном обігу та використання власний капітал

є джерелом фінансування господарської діяльності підприємства в довгостроковому періоді. Крім функції довгострокового фінансового забезпечення власний капітал свідчить про майнову відповідальність засновників за ризики підприємницької діяльності переважно в межах величини належної їм частки в статутному капіталі. Також величина власного капіталу цікавить кредиторів підприємства першочергово як засвідчення фінансової та майнової стабільності підприємства.

Таким чином, функціонування власного капіталу підприємства в процесі його виробничої діяльності характеризується постійним кругообігом. Кожен завершений етап кругообігу капіталу складається з послідовних стадій (рисунок 1.1.).

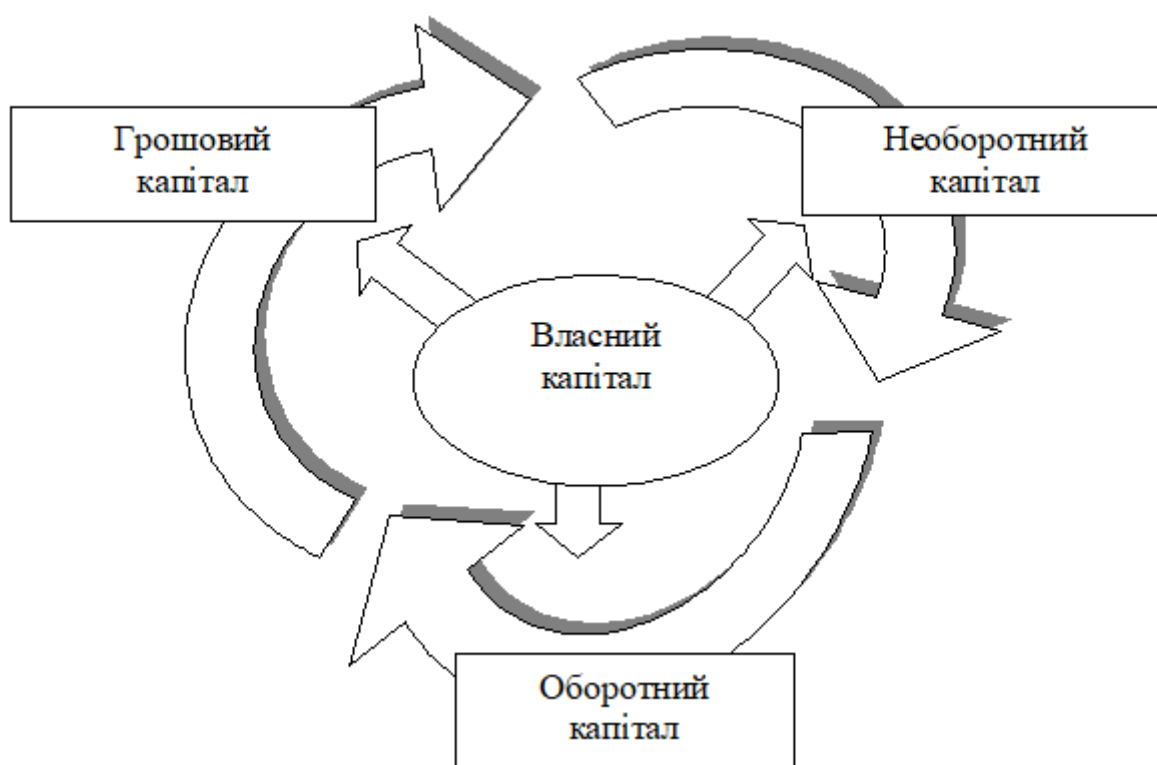

Рисунок 1.1 – Рух власного капіталу підприємства в процесі його кругообігу
(Джерело: [16; 23; 29; 30])

Як видно із рисунка 1.1, в ході кругообігу власний капітал підприємства переходить три стадії. Протягом першої стадії власний капітал, що перебуває в грошовій формі, інвестується в різні види активів (оборотні і необоротні), і, як наслідок, трансформується у виробничу форму. Протягом другої стадії

виробничий капітал під час виробництва продукції трансформується в товарну форму, яка включає і форму виробничих послуг. На протязі третьої стадії товарний капітал по мірі реалізації вироблених продукції, товарів та послуг знову трансформується в грошовий капітал. Відповідно, середня тривалість обороту власного капіталу підприємства характеризується періодом обороту його в днях (місяцях, роках). Також варто зазначити, що цей показник може бути поданий числом оборотів днів протягом розглянутого періоду.

Зважаючи на власний капітал та кругообіг власного капіталу як об'єкта обліку і контролю, та процесу в господарській діяльності підприємства, є доцільним уточнити його значення із сутністю та врахуванням завдань обліку.

Загалом слід зазначити, що в бухгалтерському обліку відсутній єдиний підхід та єдине трактування поняття «капітал». При цьому під капіталом розуміють:

- 1) вартість сукупності активів юридичної особи, зменшеної на суму боргових зобов'язань (або чисту вартість активів);
- 2) єдину сукупність різноманітних фінансово-економічних, тобто майнових засобів і грошових коштів, які перебувають в обороті на даному підприємстві;
- 3) єдину сукупність всіх цінностей, що були вкладені в підприємство.

Вчені Ф.Ф. Бутинець, В.В. Сопко дають наступне визначення сутності власного капіталу підприємства – це власні види джерел підприємства, які без обґрунтування строку повернення внесені власниками, засновниками або ж залишені ними на даному підприємстві з оподаткованого прибутку [16; 56].

Вчений Н.О. Бугай також акцентує увагу на тому, що власний капітал – це повна вартість засобів підприємства, що належать йому на правах повної власності і використовуються підприємством та власниками для формування його активів [15]. Враховуючи загальний кругообіг власного капіталу в усіх сферах господарської діяльності підприємства, слід уточнити його важливе значення з врахуванням основних завдань обліку.

Таким чином, до основних завдань бухгалтерського обліку власного капіталу підприємства доцільно віднести правильне і своєчасне відображення формування та змін власного капіталу, які можуть відбуватися у величині та структурі власного капіталу, а також з метою надання своєчасної, точної і об'єктивної, а також неупередженої інформації зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також для проведення ґрунтованого аналізу основних показників діяльності підприємства, що залежать від розміру власного капіталу. Також капітал має юридичне, економічне і облікове значення. Власний капітал створюється за рахунок двох найосновніших джерел, а саме: капіталу, що внесений засновниками, та капіталу, який накопичений в результаті господарської діяльності підприємства (рисунок 1.2).

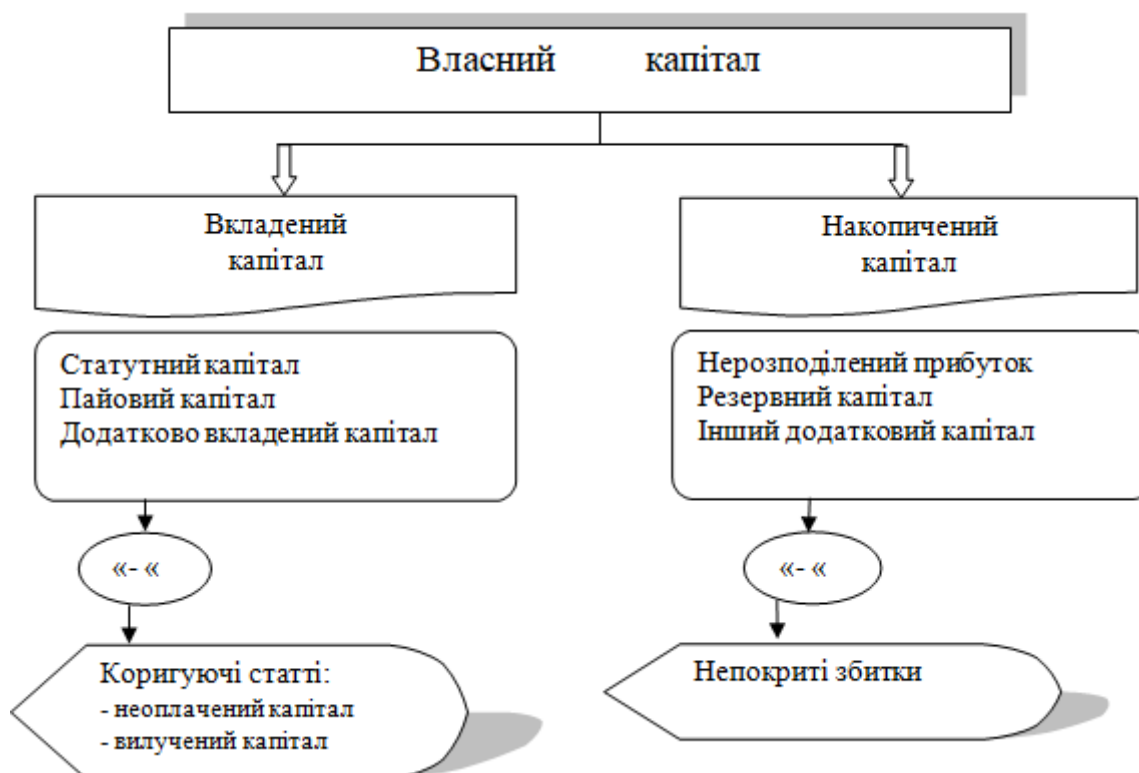

Рисунок 1.2 – Складові власного капіталу

(Джерело: [16; 23; 29; 30])

Економічна роль власного капіталу кожного підприємства полягає в його забезпеченні власними фінансовими ресурсами, що є необхідними як для успішного початку, так і для успішного продовження реальної господарської

діяльності. Згідно принципів та правил бухгалтерського обліку, кожна складова власного капіталу підприємства відображається на окремих синтетичних і аналітичних рахунках бухгалтерського обліку та, відповідно, у окремих формах і статтях фінансової звітності.

Таким чином, сума власного капіталу підприємства – це повна абстрактна вартість майна підприємства, яка не виступає його реалізаційною чи поточною вартістю, і яка не відображає повну поточну вартість прав засновників чи власників підприємства (фірми).

Варто також акцентувати увагу на тому, що на суму власного капіталу підприємства суттєво впливає оцінка в системі бухгалтерському обліку активів та кредиторської заборгованості, яка була застосована при заснуванні підприємства, хоча, по великому рахунку, випадково вона може збігатися із загальною сукупною ринковою вартістю всіх видів акцій підприємства, або ж із сумою, що можна отримати від реалізації чистих активів частинами або ж підприємства загалом.

Величина власного капіталу підприємства виступає основою для початку і продовження певної господарської діяльності будь-якого підприємства, сума власного капіталу є одним із найважливіших показників.

1.2 Інформаційне та нормативно-правове забезпечення обліку і контролю власного капіталу підприємства

Важливе місце в організації обліку і контролю власного капіталу посідає його інформаційне забезпечення. Зміст, обсяг і якість інформації, яка залучається до обліку і контролю власного капіталу, відіграють визначальну роль у забезпеченні ефективності господарської діяльності.

Облік і контроль власного капіталу не обмежуються лише економічними даними, а також широко використовують технічну, технологічну та іншу оперативну і стратегічну інформацію. Першою господарською операцією, яку практично всі новостворені підприємства мають відобразити у бухгалтерському

та в податковому обліку, є формування власного статутного капіталу. Господарська операція із формування та реєстрації величини статутного капіталу відображується в бухгалтерському обліку з позиції двох сторін, які беруть участь у даній господарській операції. Одна сторона – це та фізична або юридична особа, що здійснює внесок до статутного капіталу, або, іншими словами, набуває права власності на свою частку в статутному капіталі, яка надає корпоративні права (таку особу називають інвестором, або ж власником корпоративних прав). Інша сторона – це підприємство, що формує власний статутний капітал. Дане підприємство отримує внесок до свого статутного капіталу, тому його називають емітентом корпоративних прав.

Основними законодавчими актами, які створюють нормативну основу для нормативно-правового регулювання обліку і контролю власного капіталу, виступають Цивільний та Господарський кодекси, а також Закон України «Про господарські товариства». Зазначені документи визначають мінімальні вимоги щодо процесів формування статутного та резервного капіталів підприємства.

Облік і контроль власного капіталу залежать першочергово від особливостей господарської діяльності та організаційно-правової форми підприємства, від вимог чинного законодавства країни щодо величини та мінімального розміру статутного і резервного капіталів, тощо.

Причому сума, за якою власний капітал підприємства відображається в балансі, також залежить від оцінки зобов'язань та активів. Вся сукупна сума величини власного капіталу відповідає повній сукупній ринковій вартості акцій, що вкладені до підприємства, або сумі, яку можна отримати через продаж чистих активів частинами чи через продаж підприємства загалом на засадах принципів автономності і безперервності.

За таким розумінням власний капітал набуває залишкової природи, і, відповідно, його оцінка складається з оцінки зобов'язань і активів підприємства. Тому збереження суми власного капіталу є необхідною умовою для визнання отриманого у даному звітному періоді прибутку.

Необхідно, на нашу думку, здійснити акцент на тому, що питання щодо концепції збереження капіталу на сьогоднішній день є надзвичайно актуальними, оскільки існує багато підходів щодо визначення вартості чистих активів підприємств в різних країнах світу.

Зокрема, Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) визначається використання двох концепцій капіталу: фізичної і фінансової. Фінансова концепція капіталу розглядає його як інвестовані грошові кошти чи інвестовану купівельну спроможність, при цьому капітал виступає синонімом чистих активів чи власності підприємства. В національній системі обліку під чистими активами розуміють вартість активів підприємства за вирахуванням зобов'язань. Згідно з МСФЗ, переважна більшість підприємств при складанні управлінської чи фінансової звітності дотримуються вимог фінансової концепції капіталу.

Також варто зазначити, що на законодавчому рівні сутність поняття «власний капітал» визначене у НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Згідно стандарту, під власним капіталом підприємства розуміється та частина в його активах, що залишається після вирахування зобов'язань підприємства. Таке визначення відображає порядок розрахунку суми власного капіталу, проте, при цьому не розкривається сутність і види джерел формування, а також напрямів використання власного капіталу.

В трактуваннях міжнародних стандартів бухгалтерського обліку не передбачається такий термін, як «власний капітал», тотожним до нього в міжнародній практиці є категорія «чисті активи» (netassets) [5; 6].

Згідно із ст. 14 Закону про акціонерні товариства до власного капіталу (вартість чистих активів) акціонерного товариства включається різниця між сукупною вартістю активів та повною вартістю його зобов'язань перед іншими суб'єктами. Основним найважливішим елементом власного капіталу виступає статутний капітал підприємства. Відповідно до прийнятого Закону України «Про внесення змін до деяких чинних законодавчих актів України щодо статутного капіталу» від 22 грудня 2010 р. № 2850-VI у чинному законодавстві України

поняття «статутний фонд» замінено на вираз «статутний капітал» [9]. Найважливіші характерні ознаки партнерського неакціонерного підприємства подані в Державному класифікаторі України «Класифікація організаційно-правових форм господарювання» ДК 002:2004. Правовідносини, які виникають з використанням поняття «статутний капітал», визначаються також Цивільним та Господарським кодексами України.

Згідно до ст. 113 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV господарським товариством виступає юридична особа, статутний (складений) капітал якої розподілений на частки між всіма учасниками.

У відповідності до ст. 115 Цивільного кодексу господарське товариство виступає власником: «1) майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу; 2) продукції, виробленої товариством у результаті господарської діяльності; 3) одержаних доходів; 4) іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом» [10]. Внеском до статутного (складеного) капіталу підприємства – господарського товариства можуть виступати гроші, цінні папери, запаси та інші речі або майнові чи інші права, що можуть мати грошову оцінку, за умови, якщо інше не встановлено законом.

Грошова оцінка вкладу кожного учасника господарського товариства відбувається за згодою всіх учасників товариства. Також у окремих випадках, встановлених чинним законодавством, вона підлягає незалежній експертній перевірці. Чинна методика оцінки вартості часток (паїв), що внесені до статутного капіталу підприємств в натуральній і нематеріальній формах, визначена нормами П(С)БО 30 «Біологічні активи», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 9 «Запаси», тощо [7].

Згідно змін, що відбулись у законодавстві протягом останніх років, суб'єкт господарювання може діяти і створюватися на підставі модельного статуту, який затверджено Кабінетом Міністрів України, і який після його прийняття учасниками виступає установчим документом (пч. 4 р. ст. 56 Господарського кодексу України) [1]. За умови, якщо господарське товариство діє та створюється

на підставі модельного статуту, то в рішенні про його створення, що підписується всіма засновниками, повинні зазначатися детальні відомості про дане підприємство як про господарське товариство [1].

28.04.2019 р. вступила в дію постанова Кабінету Міністрів України КМУ від 27.03.2019 р. № 367 «Деякі питання дерегуляції господарської діяльності» [9], в тому числі, в частині розробки та затвердження модельного статуту товариства. Затвердженою Постановою встановлено, що: «при поданні документів в електронній формі для держреєстрації створення товариства з обмеженою відповідальністю, що діє на підставі модельного статуту товариства з обмеженою відповідальністю, або переходу товариства з обмеженою відповідальністю на діяльність на підставі модельного статуту редакція модельного статуту, на підставі якого діє товариство з обмеженою відповідальністю, самостійно визначається товариством (його засновниками) шляхом обрання варіантів за замовчуванням або відповідних положень модельного статуту, затвердженого цією Постановою; при поданні документів у паперовій формі для держреєстрації створення товариства з обмеженою відповідальністю, що діє на підставі модельного статуту, або переходу товариства з обмеженою відповідальністю на діяльність на підставі модельного статуту документів у паперовій формі вважається, що обрано варіанти за замовчуванням; портал електронних сервісів з 15.05.2019 р. забезпечує формування за єдиним алгоритмом цифрового коду модельного статуту, що дає змогу ідентифікувати автоматичними засобами редакцію модельного статуту, на підставі якого діє товариство з обмеженою відповідальністю».

Отже, в Україні створено модернізований електронний сервіс з держреєстрації створення товариства з обмеженою відповідальністю, який надає можливість, зокрема, вибору і формування редакції модельного статуту та її підписання відповідними засновниками (учасниками) з використанням кваліфікованого електронного підпису. У процесі господарської діяльності підприємства можуть накопичувати власний капітал в результаті різних господарських операцій.

Бухгалтерський облік господарських операцій із власним капіталом відбувається із врахуванням норм та положень, що встановлені законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV, який створює правові засади ведення підприємствами бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні [3]. Податковий облік господарських операцій із власним капіталом відбувається на підприємстві із врахуванням вимог та положень, встановлених Податковим кодексом України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [3]. Основні положення з формування облікової політики підприємства регулюються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також Листом МФУ від 29.07.03 № 04230- 04108 «Про суттєвість у бухгалтерському обліку і звітності», та міжнародним стандартом МСФЗ (IAS) 8 «Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки» [2; 5; 6].

Планом рахунків бухгалтерського обліку підприємств і організацій, що затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291, передбачено перелік рахунків та схем реєстрації і групування на них фактів з відображення власного капіталу (кореспонденція рахунків) на рахунках бухгалтерського обліку [4]. Рахунки, що призначені для обліку власного капіталу, представлені в таблиці 1.2.

Передбачена кореспонденція використовується при контируванні документів первинного обліку, веденні реєстрів бухгалтерського обліку із відображення власного капіталу. З метою систематизації та узагальнення даних про величину та зміни власного капіталу підприємства в Плані рахунків обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств виділено рахунки 4 класу «Власний капітал та забезпечення зобов'язань», за якими відображуються формування та зміни складових частин власного капіталу підприємств та деяких інших видів капіталу, які Планом рахунків передбачено обліковувати на рахунках даного класу. За інформацією цих рахунків також формується Звіт про власний капітал. Для відображення кожного виду власного капіталу передбачено окремий синтетичний рахунок.

Таблиця 1.2 – Рахунки з обліку власного капіталу підприємства

Синтетичні рахунки		Субрахунки	
Код	Назва	Код	Назва
40	Зареєстрований (пайовий) капітал	401	Статутний капітал
		402	Пайовий капітал
		403	Інший зареєстрований капітал
		404	Внески до незареєстрованого статутного капіталу
41	Капітал у дооцінках	411	Дооцінка (уцінка) основних засобів
		412	Дооцінка (уцінка) нематеріальних активів
		413	Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів
		414	Інший капітал у дооцінках
42	Додатковий капітал	421	Емісійний дохід
		422	Інший вкладений капітал
		423	Накопичені курсові різниці
		424	Безоплатно одержані необоротні активи
		425	Інший додатковий капітал
43	Резервний капітал		
44	Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)	441	Прибуток нерозподілений
		442	Непокріті збитки
		443	Прибуток, використаний у звітному періоді
45	Вилучений капітал	451	Вилучені акції
		452	Вилучені вклади й паї
		453	Інший вилучений капітал
46	Неоплачений капітал		

(Джерело: [4; 15])

З назви рахунка вже логічно видно, яку саме інформація доцільно накопичувати на даному рахунку і які субрахунки відкривати до нього [15]. Відображення основних операцій з формування та змін величини власного капіталу підприємств здійснюється відповідно до Інструкції № 291 [4]. Основою ведення бухгалтерського обліку на підприємствах та його найважливішою рисою є великий потік первинних документів, логічна документальна перевірка, постійне виконання арифметичних розрахунків і обчислень, перевірка правильності складання кореспонденції рахунків, проведення розрахунків і проведення бухгалтерських операцій, зіставлення даних з інформацією на інтегрованих ділянках обліку тощо. Саме в системі первинного обліку здійснюється систематизація та збір інформації про господарські операції і явища, проводиться її реєстрація у первинних облікових документах з ведення обліку власного капіталу, що забезпечує підвищення ефективності обліку і контролю та управління діяльністю підприємства загалом. Первинні документи

щодо обліку власного капіталу повинні бути сформовані у відповідності до єдиних традиційних вимог документування на підприємстві та чинного «Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24.05.95 р. № 88». «Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затвержені наказом Мінфіну від 29.12.2000 р. № 356» спрямовані на систематизацію та узагальнення у регістрах обліку методом подвійного запису (крім регістру позабалансового обліку) інформації про наявність і рух капіталу та факти фінансово-господарської діяльності підприємств незалежно від організаційно-правових форм, форм власності, видів діяльності, на поетапне накопичення аналітичних даних про склад і зміни капіталу, доходів, витрат та фінансових результатів. Форми бланків журналів, відомостей, всіх регістрів обліку, Головної книги, таблиць деталізованих аналітичних даних, реєстру депонованої зарплати, аркушів-розшифровок, Бухгалтерської довідки виступають додатками до зазначених Методичних рекомендацій.

Таким чином, суворе дотримання основних положень нормативно-законодавчих документів, що регламентують ведення обліку і контролю готової продукції підприємств разом з використанням комп'ютерних технологій для автоматизації облікових робіт значно підвищують ефективність функціонування облікової системи, а також якість інформаційного забезпечення формування власного капіталу підприємства та його контролю, а також обґрунтованість та ефективність прийняття управлінських рішень менеджментом підприємств.

1.3 Міжнародна практика оцінки і обліку власного капіталу та його інструментів

Зміни в бухгалтерському обліку власного капіталу першочергово відображуються за параметрами ідентифікації суті господарських операцій, що призводять до змін у величині елементів капіталу. До них належать господарські операції з передачі або отримання активів, зміни оцінки вартості необоротних

активів та розрахунку і визначення фінансових результатів. Відповідно, саме такі господарські операції найчастіше викликають зміни у власному капіталі. Від типу діючої на підприємстві облікової політики за напрямками визнання доходів та витрат, оцінки вартості активів значною мірою буде залежати те, наскільки адекватно і об'єктивно буде оцінена величина власного капіталу підприємства.

На зміни у власному капіталі підприємств впливають багато факторів, що виникають у ході господарської діяльності підприємства: перевищення доходів над витратами та отримання чистого прибутку чи збитку за звітний період; одержання та розподіл прибутку підприємством, виправлення помилок та змін в обліковій політиці підприємства; проведення переоцінки необоротних активів; відображення внесків учасників; відображення вилучення капіталу; багато інших подій, що безпосередньо приводять до зміни величини чистих активів.

Щодо висвітлення сутності власного капіталу підприємства через призму Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, то відповідного спеціального стандарту МСФЗ (Міжнародні стандарти фінансової звітності) або МСБО, що присвячені проблемним аспектам обліку та звітності при відображенні господарських операцій з власним капіталом, проте, окремі положення за даним напрямом розглядаються у Тлумаченнях, виданих Комітетом із тлумачень Міжнародної фінансової звітності КТМФЗ17 «Виплати негрошових активів власникам» [5; 6]. Також є певні подібні трактування Міжнародних та національних стандартів обліку. Зокрема, відображення «Власного капіталу» в розкритті сутності Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку і в системі національного бухгалтерського обліку України співпадає (зокрема, власний капітал в балансі підприємства поділяється на окремі складові, а також визначається як залишок активів після вирахування всіх зобов'язань).

Слід також акцентувати увагу на тому, що згідно із основними положеннями МСБО 1 «Подання фінансової звітності» у звітності кожного підприємства повинна бути розкрита наступна важлива інформація, яка пов'язана із власним капіталом: «загальний сукупний прибуток за період, із зазначенням окремо загальних сум, що відносяться до власників; для кожного

компонента власного капіталу впливи ретроспективного застосування або ретроспективного перерахунку, визнаного відповідно до МСБО 8; для кожного компоненту власного капіталу, зіставлення вартості на початок та на кінець періоду, окремо розкриваючи зміни в результаті: прибутку чи збитку; іншого сукупного прибутку; операцій з власниками, які діють згідно з їхніми повноваженнями власників, показуючи окремо внески власників та виплати власникам, а також зміни у частках власності у дочірніх підприємствах, які не спричинили втрату контролю» [5; 6]. За МСФЗ всі статті власного капіталу у звітності повинні бути згрупованими, а за вітчизняним стандартами – деталізовані, що надає можливість правильно відображати всі складові власного капіталу у фінансовій звітності. Найважливішим елементом власного капіталу завжди залишається статутний капітал – один із найважливіших показників, які характеризують розміри та фінансовий стан кожного підприємства.

Облік всіх інших складових власного капіталу підприємства має свої особливості та потребує дотримання чітко визначених нормативних положень, зокрема, таких, як НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств».

Нижче стисло висвітливо приклади основних видів господарських операцій, що можуть впливати на зміну величини капіталу. Розпочнемо із контрактів та операцій за ними, облік яких регулює МСФЗ 2. Господарські операції, облік яких визначає МСФЗ 2, бувають наступних видів:

а) операції, платіж за якими відбувається на основі акцій підприємства з використанням інструментів власного капіталу, щодо яких підприємство отримує продукцію, товари або послуги як компенсацію за певні інструменти власного капіталу (охоплюючи акції або опціони на акції);

б) господарські операції, сплата за якими відбувається на основі акцій з використанням фінансових ресурсів, за якими підприємство купує продукцію, товари або послуги, та бере на себе відповідні зобов'язання перевести гроші чи інші види активів постачальникові даних товарів або послуг у вартісні величини,

які базуються на ціні (або на вартості) акцій підприємства, а також на вартості інших інструментів капіталу підприємства;

в) господарські операції, в яких підприємство придбаває товари чи послуги на умовах, згідно яких підприємство чи постачальник даних товарів або ж послуг може здійснити розрахунок за проведену господарську операцію грошовими коштами (або ж іншими активами), чи шляхом випуску різноманітних інструментів власного капіталу.

При цьому варто зазначити, що контракт не є інструментом власного капіталу підприємства, так як він може привести до надання чи отримання різноманітних власних інструментів капіталу підприємства. Прикладом може виступати зобов'язання підприємства за укладеним форвардним контрактом на придбання своїх власних інструментів капіталу за відповідні грошові кошти.

Якщо фінансове зобов'язання первісно визнається відповідно до вимог МСБО 39, то його справедлива вартість (або теперішня вартість суми викупу) буде перекласифікована із власного капіталу. На наступному етапі фінансове зобов'язання буде оцінюватися відповідно до вимог МСБО 39. Якщо ж термін контракту закінчується без надання такого права, балансова вартість фінансового зобов'язання буде перекласифікована у власний капітал.

Контракт, який буде погашатися підприємством через отримання чи надання фіксованої кількості одиниць своїх власних інструментів капіталу шляхом обміну на певну суму грошових коштів, або ж на інший фінансовий актив, то він є фінансовим активом та/або фінансовим зобов'язанням. Таким прикладом може виступати контракт на надання підприємством ста своїх власних інструментів власного капіталу в обмін на певну суму грошових коштів, обчислену таким чином, що вона дорівнюватиме вартості ста унцій золота.

Якщо дане підприємство повторно купує виділені власні інструменти капіталу, то тоді ці інструменти («власні викуплені акції») необхідно вираховувати із суми власного капіталу. В такому випадку, ніякий прибуток чи збиток не буде визнаватися у прибутку чи збитку після відповідного придбання, випуску чи анулювання представлених власних інструментів капіталу. Тоді такі

власні викуплені акції можуть бути придбані та можуть утримуватися підприємством або ж іншими членами консолідованої групи. Відповідно, компенсація, яка сплачена чи отримана, буде визнаватися безпосередньо у величині власного капіталу. Також дивіденди, відсотки, збитки і прибутки, які були пов'язані із фінансовим інструментом або компонентом, та який є фінансовим зобов'язанням, необхідно визнавати як витрати або дохід в збитку чи прибутку. Також підприємству необхідно дебетувати всі виплати утримувачам інструментів власного капіталу безпосередньо на власний капітал, за вирахуванням будь-якої пов'язаної з ним податкової пільги.

Всі витрати на господарські операції з власним капіталом, або ж всі інші за витрати на виготовлення і випуск інструментів власного капіталу, що прямо розподіляються на придбання даного бізнесу (які необхідно обліковувати згідно з МСБО 22), доцільно обліковувати як певні вирахування із власного капіталу, що зменшені на будь-яку визначену пов'язану з ними податкову пільгу.

Зазначимо, що підприємство визнає продукцію, товари або послуги, що були отримані або придбані в результаті проведення господарських операцій, платіж за якими буде здійснюватися на основі акцій, саме в момент отримання зазначених продукції, товарів або послуг. В тому разі, якщо отримання продукції, товарів чи послуг в результаті проведення господарських операцій, платіж за якими, відповідно, здійснюється на основі проведених акцій з використанням певного інструменту власного капіталу, то підприємству слід визнавати в обліку відповідне збільшення суми власного капіталу, і навпаки – підприємству необхідно визнавати зобов'язання у випадку придбання продукції, товарів чи послуг та в результаті проведення господарських операцій, відповідний платіж за якими буде здійснюватися на основі визначених акцій з використанням грошових коштів. В тому випадку, якщо продукція, товари або послуги, що були придбані чи отримані в результаті господарської операції, і даний платіж за якою здійснюється на основі відповідних акцій, не підлягають визнанню в якості певних видів активів, вони підлягають визнанню в системі бухгалтерського обліку як витрати.

Отже, за результатами проведеного нами теоретичного дослідження з'ясовано, що за теперішніх умов залишаються невирішеними важливі проблеми методики обліку власного капіталу підприємства, зокрема, застосування елементів методу бухгалтерського обліку в розрізі обліку різних видів власного капіталу (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Значення елементів методу бухгалтерського обліку у формуванні, використанні та зміні власного капіталу

Метод бухгалтерського обліку (елементи методу обліку)		Роль елементів методу в обліку власного капіталу
Систематичне та хронологічне спостереження за формуванням та змінами власного капіталу	Документування	Завдяки наявності документування операцій з власним капіталом забезпечується суцільне і безперервне спостереження за ними
	Інвентаризація	Завдяки інвентаризації перевіряється наявність власного капіталу на підприємстві
Вартісне вимірювання розміру власного капіталу	Оцінка	Завдяки оцінці визначається загальний розмір наявних активів, що належать підприємству
Групування, реєстрація та систематизація власного капіталу	Рахунки	Завдяки рахункам узагальнюється інформація про формування та зміни власного капіталу
	Подвійний запис	Завдяки подвійному запису відображається подвійний характер бухгалтерського обліку, пов'язаний з формуванням, змінами та використанням власного капіталу, він зумовлений необхідністю взаємопов'язаного відображення економічних явищ на рахунках бухгалтерського обліку
Узагальнення інформації про власний капітал	Баланс	Завдяки балансу узагальнюються та групуються господарські записи про власний капітал підприємства на звітну дату
	Звітність	Завдяки фінансовій звітності характеризується не тільки формування, але й зміни та використання власного капіталу в аналітичних розрізах, що забезпечує отримання інформації для потреб управління, аналізу і контролю господарської діяльності підприємства

Джерело: [1; 3; 7; 16; 17]

В ході звичайної діяльності, витрати на підприємстві виникають під впливом використання товарів або споживання послуг. Їх величина також має суттєвий вплив на величину власного капіталу підприємства.

Ці елементи методу сучасного бухгалтерського обліку поширюються практично на всі об'єкти бухгалтерського обліку. Властиві методичні прийоми ведення обліку власного капіталу тісно взаємопов'язані, доповнюють один одного і в єдиній сукупності становлять одне ціле – метод бухгалтерського обліку. Варто також акцентувати увагу на тому, що оцінка елементів власного капіталу повинна бути рівною оцінці тим активам, з якими вони пов'язані. Дане правило оцінки елементів власного капіталу підприємства модифікується за окремими позиціями власного капіталу (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 – Основні правила оцінки елементів капіталу

Елементи капіталу	Оцінка
Оплачений (вкладений) капітал	Дорівнює оцінці вкладених в обмін на корпоративні права активів, за вирахуванням облікової вартості активів, витрачених на викуп корпоративних прав самим підприємством
У тому числі складові оплаченого капіталу:	
Статутний (пайовий) капітал	Дорівнює номінальній сумі зареєстрованого статутного (пайового) капіталу
Додатково вкладений капітал	Різниця між оцінкою вкладеного капіталу та номінальною вартістю статутного капіталу
Неоплачений капітал	Дорівнює вартості неоплаченого статутного капіталу
Вилучений капітал	Дорівнює собівартості викуплених самим товариством акцій (часток, паїв), тобто фактичній вартості їх придбання
Інший додатковий капітал	Дорівнює обліковій оцінці елементів, що з ним пов'язані
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Визначається наростаючим підсумком за весь період існування підприємства і дорівнює оцінці результату його діяльності за вирахуванням: - суми оцінки всіх активів, що розподілялись між власниками (акціонерами, учасниками) як дохід від корпоративних прав (дивіденди та інші вилучення прибутку); - сум, на які накладена заборона щодо розподілу між власниками
Резервний капітал	Розмір резервного капіталу передбачено статутом або законодавством

Джерело: [1; 3; 7; 16; 17]

За умови ефективного використання представлених елементів методу бухгалтерського обліку професійними виконавцями, власникам та іншими суб'єктами для обґрунтованого управління, контролю і аналізу господарської діяльності надається об'єктивна інформація, яку управлінський персонал може ефективно використати для цілей вирішення основних завдань бухгалтерського обліку на підприємстві: забезпечення гарантованого збереження майна власника; розрахунок та розподілу прибутку; представлення інформації для управління вищому менеджменту підприємства. Використання даних елементів методу бухгалтерського обліку забезпечить підвищення ефективності використання методики обліку власного капіталу підприємства.

Особливості формування статутного капіталу підприємства пов'язані із суворим дотриманням нормативних документів, оскільки у випадку їх невиконання це може призвести до штрафних санкцій або ліквідації підприємства.

Для сучасної системи бухгалтерського обліку власного капіталу характерна не тільки наявність зв'язків та відносин між її елементами, що утворюють дану систему, але й нерозривна єдність із тим середовищем, у взаємозв'язку із яким дана система проявляє свою цілісність. Система обліку виступає забезпечуючою ланкою, відтак, основним завданням системи є упорядкування вхідної і вихідної облікової інформації відповідно до потреб управління та внутрішніх і зовнішніх користувачів. Як наслідок, внутрішня структура системи обліку власного капіталу змінюється в напрямі своєчасного інформаційного забезпечення і отримання в повному обсязі точної вихідної інформації для потреб управління та вивчення різними користувачами системи управління.

Висновки до розділу 1

На основі вивчення теоретичних засад обліку і контролю власного капіталу підприємства та змістовного наповнення сутності даної категорії, можна зробити наступні висновки. Під власним капіталом слід розуміти вартість засобів господарюючого суб'єкта, що належать на правах повної власності і

використовуються для формування активів. В роботі також виділено, що власний капітал виступає об'єктом обліку і контролю, теоретично та змістовно наповнюється як складна об'ємна категорія, сутність якої залежить від багатьох чинників, а також виділено основні елементи, на які вона впливає, та здійснено акцент на існуючому зворотному зв'язку.

Розглянуто основні напрями теоретико-методичних основ обліку і контролю власного капіталу підприємства, висвітлено основні нормативно-правові документи та міжнародні стандарти обліку і контролю власного капіталу.

2 ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПП «АВІЦЕННА-С»

2.1 Особливості організації обліку і контролю власного капіталу підприємства на прикладі ПП «Авіценна-С»

Господарська діяльність ПП «Авіценна-С» організована згідно вимог чинного законодавства і статуту. Підприємство користується правами юридичної особи, має самостійний баланс, відкрито поточний та інші рахунки в установі банку. ПП «Авіценна-С» відкрилось та здійснює господарську діяльність на власний ризик з метою одержання прибутку на підставі задоволення потреб народного господарства в різноманітних товарах шляхом проведення оптової торгівлі. Підприємство самостійно вступає у правові взаємовідносини із юридичними та фізичними особами, а також самостійно здійснює господарську діяльність в сфері торгівлі, виходячи із реального попиту на внутрішньому ринку, в межах повноважень, передбачених законодавством України та власним статутом. Правові відносини ПП «Авіценна-С» з іншими підприємствами, організаціями та фізичними особами у всіх сферах господарської діяльності проводяться на підставі укладених договорів, де предмет купівлі-продажу та всі відповідні умови здійснення господарських операцій з купівлі-продажу підприємство обирає самостійно.

ПП «Авіценна-С» визначає результати фінансово-господарської діяльності в розрізі звітних періодів, формує бухгалтерську та статистичну звітність згідно визначеного порядку.

ПП «Авіценна-С» самостійно визначає систему і розмір оплати праці, обґрунтовує величину тарифних ставок та посадових окладів, а також тривалість робочого дня, і відповідний порядок надання відпусток та додаткових вихідних працівникам підприємства. Крім того, статутом ПП «Авіценна-С» передбачено можливість використання найманої праці осіб, які не є членами колективу підприємства.

Бухгалтер ПП «Авіценна-С» несе повну відповідальність та користується правами, які були встановлені чинними нормативно-правовими документами для головних бухгалтерів підприємств.

Майно ПП «Авіценна-С» становлять основні та оборотні засоби, а також інші види цінностей, величина яких у вартісному вираженні періодично відображається у фінансовій звітності та в самостійному балансі підприємства.

Джерелами формування майна підприємства ПП «Авіценна-С» виступають: грошові та матеріальні внески засновників; доходи від основного виду статутної господарської діяльності; кредиторська заборгованість та кредити банків; придбання майна іншого контрагента; інші джерела, які не були заборонені чинним законодавством.

Облік власного капіталу ПП «Авіценна-С» здійснюється на підставі первинних і зведених документів бухгалтерського обліку та розрахунків і довідок бухгалтерії. Аналіз основних статей активу і пасиву балансу ПП «Авіценна-С» за 2020-2021 роки представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Аналіз балансу «Авіценна-С» за 2020-2021 рр.

Статті балансу	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис грн.	у %	тис грн.	у %	тис грн.	у %
Необоротні активи	3952	44,30	4315	26,38	363	-17,92
Оборотні активи	4969	55,70	12039	73,62	7070	17,92
Готова продукція	1570	17,60	4256	26,02	2686	8,42
Власний капітал	4629	51,90	5459	33,38	830	18,52
Резервний капітал	1340	15,02	1340	8,19	-	6,83
Баланс	8921	100	16354	100	7433	-

Джерело: звітність підприємства

Протягом 2020-2021 років валюта балансу ПП «Авіценна-С» зросла на 7433 тис. грн. Проведений аналіз показників таблиці 2.1 показав наступні результати діяльності: серед необоротних активів ПП «Авіценна-С» найбільшу питому вагу займає залишкова вартість основних засобів, сума якої збільшилась

на кінець досліджуваного звітної періоду і становить 1815 тис. грн. внаслідок придбання та введення в експлуатацію нових об'єктів основних засобів. Також на підприємстві зросла вартість на кінець звітної періоду незавершених капітальних інвестицій, яка становить 1500 тис. грн.

Слід акцентувати увагу на тому, що за окремими показниками балансу ПП «Авіценна-С» відбулося збільшення на кінець звітної періоду, а саме: оборотні активи збільшились на 7070 тис. грн.; власний капітал підприємства на кінець звітної періоду також збільшився на 830 тис. грн.

Варто відзначити, що в активі балансу ПП «Авіценна-С» відбулись такі зміни: абсолютна величина необоротних активів підприємства збільшилась на 363 тис грн, але питома частка необоротних активів в активах підприємства зменшилась на 17,92 % на кінець 2021 р. Структуру активів за балансом ПП «Авіценна-С» на кінець 2020 року і на кінець 2021 року представлено на рис. 2.1.

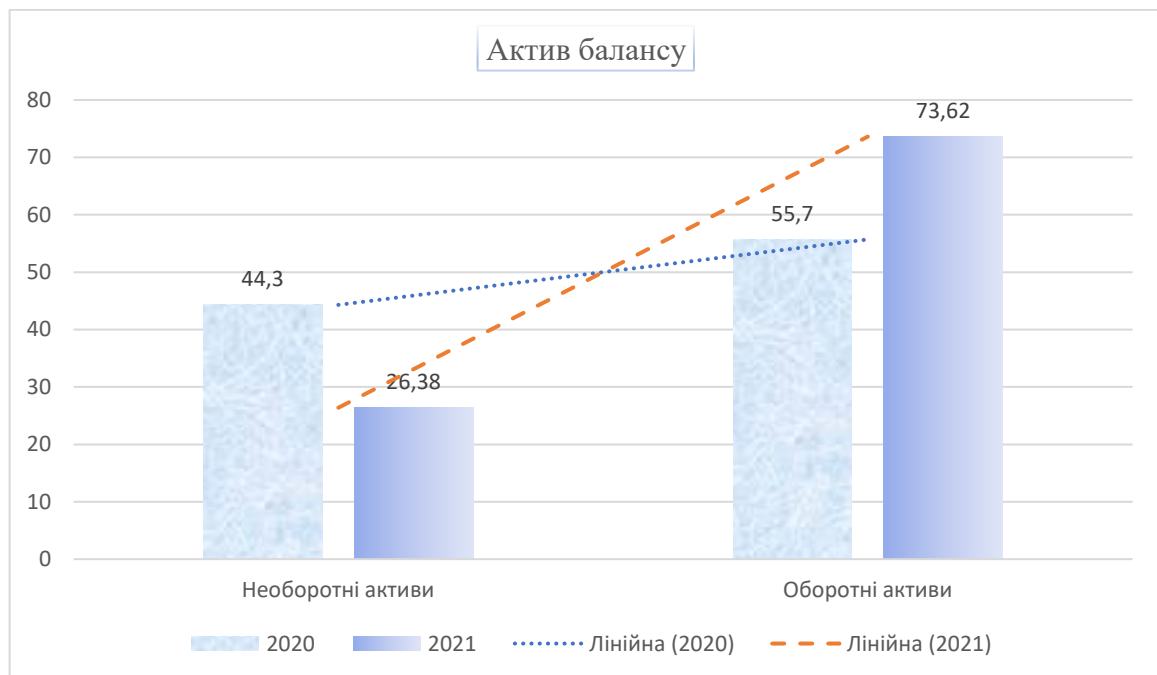

Рисунок 2.1 – Структура активів за балансом ПП «Авіценна-С» на кінець 2020 - 2021 років (Джерело: звітність підприємства)

На основі даних рисунка, можна виділити ту особливість, що діяльність ПП «Авіценна-С» потребує забезпечення як в необоротних, так і в оборотних активах, тому на завершення 2020 року їх питома вага майже однакова. В складі

пасивів ПП «Авіценна-С», на початок звітної періоду більшу частку займає власний капітал і становить 51,9 % (рис. 2.2).

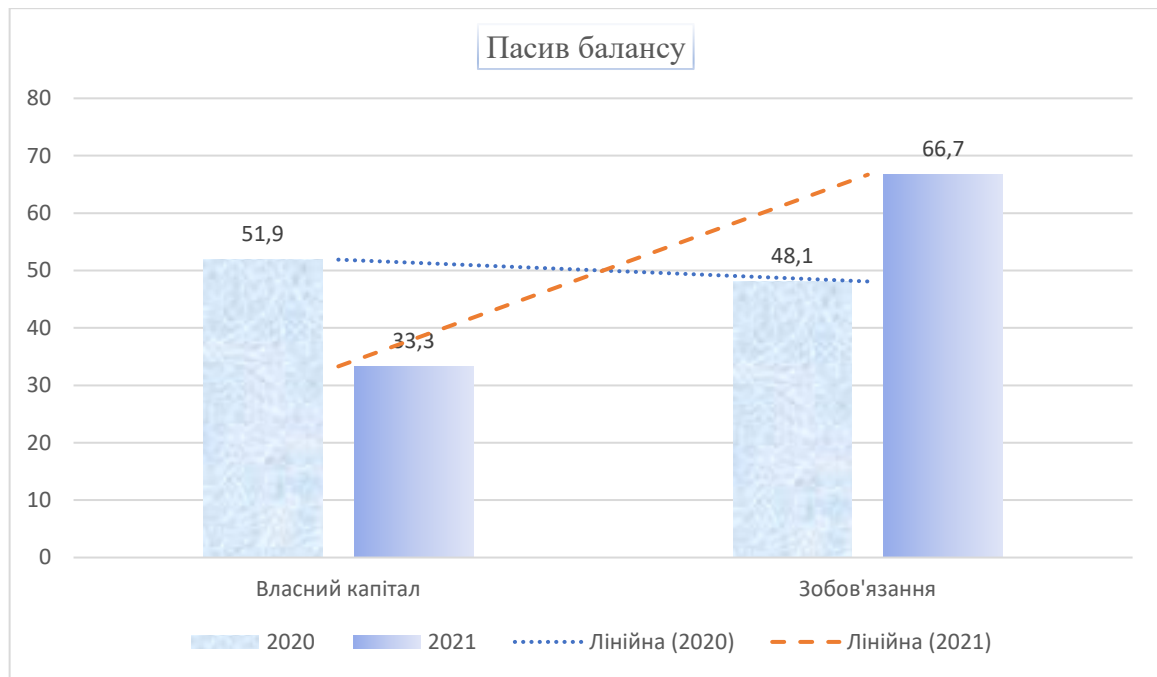

Рисунок 2.2 – Структура пасивів за балансом ПП «Авіценна-С» на кінець 2020 - 2021 років (Джерело: звітність підприємства)

На кінець звітної періоду більшу частку займають зобов'язання підприємства, але фінансовий ПП «Авіценна-С» залишається стабільним, про що свідчить інформація таблиці 2.2. Правильним, на нашу думку, буде висновок, що на протязі досліджуваного періоду набувають позитивного значення ті показники, які відображують успішні результати діяльності ПП «Авіценна-С».

Відтак, на сьогоднішній день ПП «Авіценна-С» забезпечує ефективність фінансово-господарської діяльності для цілей реалізації основної мети створення – здійснення торговельно-комерційної діяльності для одержання позитивних економічних результатів та прибутку. За результатами таких напрямів діяльності були погашені зобов'язання, відбулось вивільнення коштів, внаслідок чого відбулось їх використання для нарощування обсягів реалізації товарів, що привело до збільшення прибутку на кінець 2021 року майже на 830 тис грн, що привело також до зростання суми власного капіталу підприємства ПП «Авіценна-С» на суму 830 тис грн.

Таблиця 2.2 – Система показників, що характеризують основні результати діяльності ПП «Авіценна-С» впродовж 2020-2021

Показники	Формула для розрахунку	Оптимальне значення показника	Фактичне значення показника		Відхилення 2020р./ 2021р.
			2020 рік	2021 рік	
Коефіцієнт рентабельності активів	$K_{pa} = \frac{Pr}{(B\delta_0 + B\delta_1) / 2},$	> 0, збільшення	0,009	0,069	0,061
	Pr - чистий прибуток;				
	$B\delta_0$ - валюта балансу на початок періоду; $B\delta_1$ - валюта балансу на кінець періоду				
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$K_{pck} = \frac{Pr}{(Bk_0 + Bk_1) / 2},$	> 0, збільшення (~ 0,12 - 0,18)	0,012	0,098	0,087
	Pr - чистий прибуток;				
	Bk_0 - сума власного капіталу на початок періоду; Bk_1 - сума власного капіталу на кінець періоду				
Коефіцієнт рентабельності діяльності	$K_{pdl} = \frac{Pr}{\text{ЧД}},$	> 0, збільшення	0,002	0,031	0,028
	Pr - чистий прибуток; ЧД - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)				
Коефіцієнт оборотності активів	$K_{oa} = \frac{\text{ЧД}}{(B\delta_0 + B\delta_1) / 2},$	збільшення	3,789	2,254	-1,534
	ЧД - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);				
	$B\delta_0$ - валюта балансу на початок періоду;				
	$B\delta_1$ - валюта балансу на кінець періоду				
Коефіцієнт фінансової стійкості підприємства	$K_{ф.с.} = \frac{Bk}{(Dз + Kз)},$	збільшення	2,084	2,764	0,680
	Bk - власний капітал;				
	$Dз$ - довгострокові зобов'язання; $Kз$ - короткострокові зобов'язання				
Коефіцієнт покриття	$K_{п} = \frac{Oбз}{Пз},$	> 1, збільшення	1,433	1,721	0,289
	$Oбз$ - оборотні засоби; $Пз$ - поточні зобов'язання				
Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{з.л.} = \frac{Oбз}{Dз + Пз},$	збільшення	1,433	1,721	0,289
	$Oбз$ - оборотні засоби;				
	$Dз$ - довгострокові зобов'язання; $Пз$ - поточні зобов'язання				
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{аб.л.} = \frac{Гк}{Пз},$	> 0, збільшення	0,299	0,040	-0,259
	$Гк$ - грошові кошти; $Пз$ - поточні зобов'язання				

Джерело: [47; 52; 57]; звітність підприємства.

Відповідно до результатів аналізу та оцінки проведених розрахунків, необхідно здійснити висновок, що підприємство ПП «Авіценна-С» впродовж досліджуваного періоду функціонувало стабільно. І хоча значення коефіцієнта

рентабельності використання активів не дуже високе, проте відбувається тенденція до збільшення у 2020-2021 роках, що можна віднести до позитивного результату. Також варто зазначити, що коефіцієнт рентабельності власного капіталу ПП «Авіценна-С» має тенденцію до підвищення впродовж досліджуваного періоду, але його величина засвідчує, що власний і залучений капітал підприємства все ще має потенціал підвищення ефективності використання.

2.2 Організаційні аспекти обліку власного капіталу підприємства ПП «Авіценна-С»

Організація обліку і контролю власного капіталу кожного підприємства повинна забезпечити правильне та своєчасне формування бухгалтерської і управлінської звітності за об'єктивною інформацією первинних і зведених документів з ведення синтетичного та аналітичного обліку власного капіталу підприємства. Первинні та зведені документи з обліку власного капіталу повинні бути оформлені за вимогами, що визначені обліковою службою підприємства та мають містити детальну, систематизовану і узагальнену інформацію про формування та використання власного капіталу.

В бухгалтерії ПП «Авіценна-С» використовуються всі переваги сучасної облікової системи з відображення методом подвійного запису актуальної інформації про особливості формування, зміну та використання власного капіталу підприємства, а також накопичення аналітичних даних з обліку фінансових результатів як джерела прибутку підприємства.

В облікових регістрах ПП «Авіценна-С» інформація про формування та зміну власного капіталу систематизується на підходах хронологічного, систематичного, а також комбінованого відображення та накопичення інформаційного забезпечення. Наприкінці кожного звітного періоду здійснюється узагальнення та систематизація облікової інформації про господарські операції з обліку власного капіталу, з наростаючим підсумком.

Всю відповідальність за своєчасне та обов'язкове фіксування фактичних подій та проведених фінансово-господарських операцій у первинних документах із формування та використання власного капіталу, передача за графіком, збереження оброблених первинних та зведених документів в архівних справах ПП «Авіценна-С» впродовж встановленого терміну, що закріплений в наказі про облікову політику підприємства, але не менше п'яти років, несуть виконавець, а також старший за посадою працівник та головний бухгалтер і керівник підприємства, який здійснює керівництво ПП «Авіценна-С» відповідно до чинних статуту та законодавства України.

Всі облікові реєстри ПП «Авіценна-С» з обліку власного капіталу складаються щомісяця, підлягають перевірці і підписуються безпосередньо виконавцем та головним бухгалтером досліджуваного підприємства.

Складання первинних документів та оформлення зведених облікових реєстрів ПП «Авіценна-С», а також оперативний контроль даних документів поточного обліку відбувається із використанням кодів класів аналітичних рахунків та відповідних кодів синтетичних рахунків.

Одержання аналітичних даних з обліку власного капіталу в бухгалтерії ПП «Авіценна-С» здійснюється через деталізацію однакової за обліково-економічним змістом інформації на основі даних первинних документів в облікових відомостях і книгах, за результатами яких підсумки фіксуються на синтетичних рахунках в облікових журналах. Впродовж різних звітних періодів деталізація первинної аналітичної інформації з обліку власного капіталу у журналах, відомостях та облікових книгах працівниками бухгалтерії ПП «Авіценна-С» періодично змінюється.

Повний обсяг інформації первинних документів з обліку власного капіталу підлягає оперативному контролю, що здійснюється відповідальними особами, які забезпечують правильність виконання фінансово-господарських операцій, а також працівниками бухгалтерії підприємства, які безпосередньо відповідають за їх відображення в обліку. Після проведення логічної та арифметичної перевірки форм первинних і зведених документів, здійснення поточного

оперативного контролю за формою та змістом, відбувається перенесення перевіреної облікової інформації із форм первинних документів до зведених регістрів обліку. Особливості застосування журнально-ордерної форми обліку власного капіталу, що використовується в бухгалтерії ПП «Авіценна-С», представлено на рис. 2.3.

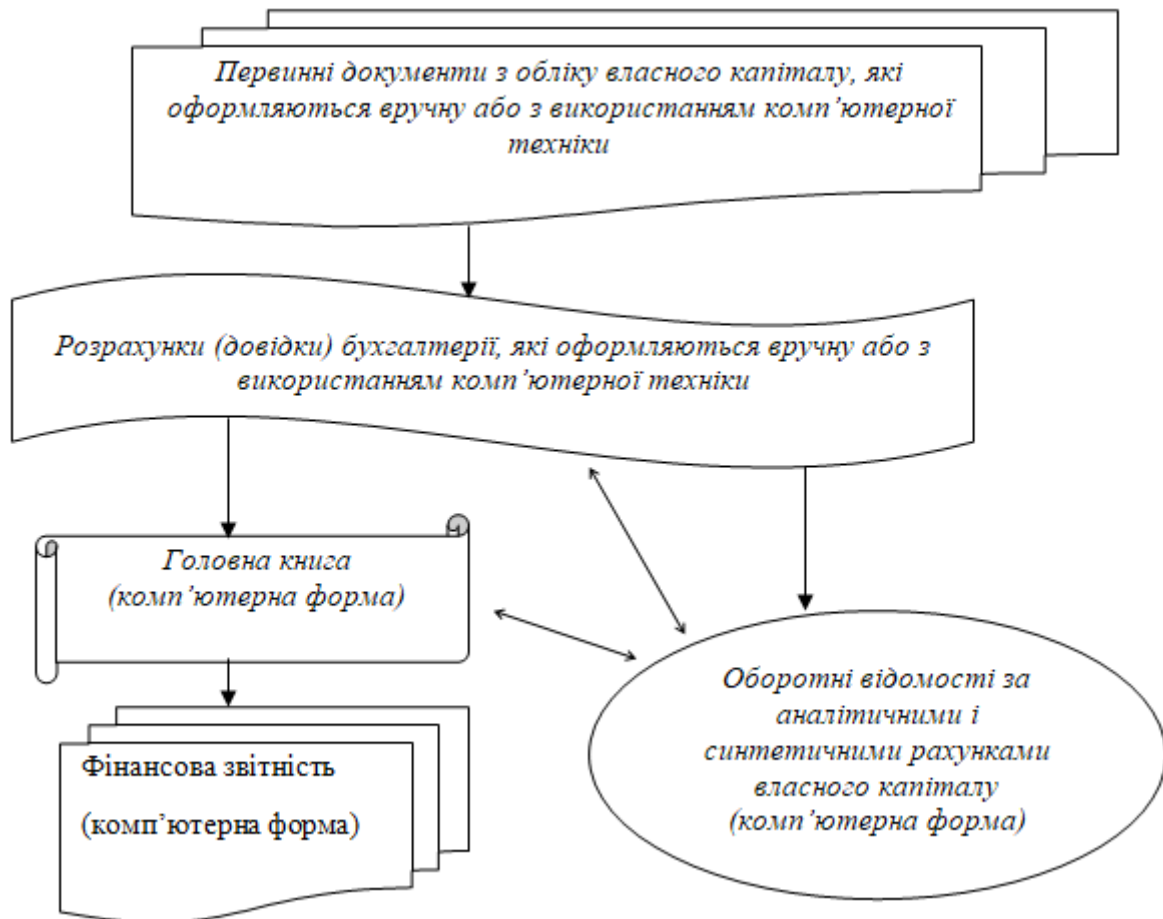

Рисунок 2.3 – Послідовність обліку власного капіталу ПП «Авіценна-С»

(Джерело: [4; 16; 18; 24; 27])

Повна достовірність інформаційного забезпечення з обліку власного капіталу визначається правильно сформованою обліковою політикою ПП «Авіценна-С», яка відповідає на даному підприємстві вимогам нормативно-правового забезпечення, а також інформаційним запитам внутрішніх і зовнішніх користувачів досліджуваного підприємства, про що свідчать аудиторські висновки. Організація обліково-аналітичних робіт та чітко визначена їх послідовність за напрямками обліку власного капіталу, що відбувається на ПП «Авіценна-С» за умов застосування комп'ютерної форми обліку, представлена на рис. 2.3.

Для ведення обліку власного капіталу на підприємствах України, як і на ПП «Авіценна-С», передбачені рахунки 4-го класу, синтетичний і аналітичний облік на яких ведеться на основі первинних і зведених документів. Первинні документи забезпечують ведення аналітичного і синтетичного обліку власного капіталу. Документування як інформаційне забезпечення обліку складових власного капіталу подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Документування господарських операцій із власним капіталом

Шифр та назва рахунку	Назва документу
40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» 401 «Статутний капітал» 402 «Пайовий капітал» 403 «Інший зареєстрований капітал» 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу»	Статут, установчий договір, довідки та розрахунки бухгалтерії тощо
41 «Капітал у дооцінках»	Акти на переоцінку основних засобів, нематеріальних активів, фінансових інструментів
42 «Додатковий капітал»	Акти приймання-передачі основних засобів, довідки бухгалтерії, накладні, виписки банку, установчий договір, акти переоцінки, рішення зборів акціонерів
43 «Резервний капітал»	Довідки бухгалтерії, виписки банку, установчі договори, рішення зборів учасників
44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»	Довідки та розрахунки бухгалтерії тощо
45 «Вилучений капітал»	Платіжні доручення, ВКО, ПКО, виписки банку, довідки бухгалтерії тощо
46 «Неоплачений капітал»	Статут, довідки бухгалтерії, ВКО, ПКО, установчий договір, накладні тощо

Джерело: [4; 16; 19]

Рахунки 40, 41, 45 і 46 в обліковій системі використовуються для формування початкового капіталу підприємства. Залежно від форми власності та організаційно-правової форми на підприємстві може бути створено статутний або пайовий капітал. В бухгалтерії ПП «Авіценна-С» рахунки 42 «Додатковий капітал», 43 «Резервний капітал» і 44 «Нерозподілені прибутки» використовуються для обліку тих складових власного капіталу, які формуються

в ході фінансово-господарської діяльності підприємства, але не належать до статутного капіталу.

Під час фінансово-господарської діяльності ПП «Авіценна-С» складові власного капіталу підприємства змінюються в ході різних господарських впливів та проведення господарських операцій, синтетичний і аналітичний облік яких також відбувається на підставі різноманітних документів, перелік яких подано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Документування операцій з руху власного капіталу

Рух власного капіталу	Документи, що підтверджують рух
Формування статутного капіталу	Статут, установчий договір, інвентаризаційні описи, виписки банку, накладні, ПКО, акти приймання передачі та оцінки
Збільшення статутного капіталу	Рішення власника, розрахунок бухгалтерії
Збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових внесків власника	Статут підприємства, накладні, акти передачі та оцінки, ПКО
Покриття збитків за рішенням власників за рахунок статутного капіталу	Рішення власника, розрахунок бухгалтерії
Повернення часток власникам при ліквідації підприємства	Рішення ліквідаційної комісії, накладні, акти передачі, ВКО

Джерело: [4; 16; 19]

Варто також акцентувати увагу на тому, що згідно з чинним законодавством України мінімальний розмір величини статутного капіталу регламентований лише для господарських товариств та для деяких підприємств, що здійснюють специфічні види діяльності, або ж пов'язані з проведенням фінансових операцій.

Для підприємств інших видів організаційно-правових форм господарювання, до яких належить також ПП «Авіценна-С» його розмір визначається власниками (засновниками) та залежить від виду і масштабу фінансово-господарської діяльності. Надзвичайно важливим є дотримання тієї вимоги, що у випадку настання змін по внесках до статутного капіталу

підприємства вносяться зміни до його засновницьких документів, які також підлягають державній реєстрації. Підприємство зобов'язане в п'ятиденний термін поставити до відома орган, який здійснює реєстрацію, про такі зміни.

Рішення підприємства про зміни суми статутного капіталу вступає в юридичну силу із дня реєстрації цих змін в державному реєстрі підприємств.

Навіть якщо передбачені засновницькими документами, такі зміни статутного капіталу, не були вчасно зареєстровані у встановленому порядку, то вини є порушенням та передбачають стягнення за собою адміністративних штрафів за порушення в сферах обліку, контролю та звітності. Але, окрім того, державна реєстрація зазначеного підприємства може бути анульованою, а також підприємство може бути ліквідованим.

Тому будь-які зміни статутного капіталу ПП «Авіценна-С» повинні знайти облікове відображення у відповідних синтетичних і аналітичних документах, що надасть їм законної юридичної сили, а нові документально зафіксовані факти фінансово-господарського життя повинні знайти подальше відображення на синтетичних і аналітичних рахунках бухгалтерського обліку.

Важливою особливістю обліку та використання власного капіталу ПП «Авіценна-С» є те, що на даному підприємстві створюється резервний капітал за бажанням власника, хоча для приватних підприємств такої вимоги не існує, а сума одержаного прибутку після сплати податку на прибуток, спрямовується на виплату дивідендів власникам. Основна кореспонденція бухгалтерських рахунків із обліку власного капіталу представлена в таблиці 2.5.

Облік резервного капіталу на ПП «Авіценна-С» здійснюється на рахунку 43 «Резервний капітал». Даний рахунок призначено для узагальнення інформації про особливості формування, стану та руху резервного капіталу підприємства. Також ПП «Авіценна-С» працює прибутково, тому для обліку нерозподіленого прибутку в обліковій системі підприємства використовується синтетичний рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

Таблиця 2.5 – Основна кореспонденція бухгалтерських рахунків із обліку власного капіталу ПП «Авіценна-С»

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Дт	Кт
Зареєстровано статутний капітал на суму внесків власника підприємства	46	401
Отримано внески грошовими коштами	401	46
Використано прибуток на формування резервного капіталу підприємства	443	43
Дооцінено залишкову вартість основних засобів	10	411
Нараховані дивіденди за рахунок нерозподіленого прибутку	441 443	443 671
Сплачено дивіденди грошовими коштами	671	30,31

Джерело: [4; 45]

В тому випадку, якщо підприємство на кінець звітного періоду як фінансовий результат отримало прибуток, то він відображується по рахунку 44 бухгалтерським записом: Дт 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)»; Кт 79 «Фінансові результати».

Отже, в бухгалтерії ПП «Авіценна-С» для обліку власного капіталу запроваджені форми первинних документів, реєстри бухгалтерського обліку та бухгалтерські рахунки, довідки для розрахунків бухгалтерії, які передбачені інструктивно-законодавчими матеріалами. Також на досліджуваному підприємстві впроваджена та удосконалюється комп'ютерна форма бухгалтерського обліку. Її особливості на ПП «Авіценна-С» полягають у правильній організації синтетичного і аналітичного обліку складових власного капіталу. На даному підприємстві, при комп'ютерній формі організації бухгалтерського обліку для забезпечення оперативності його ведення створюється шаблон для автоматичного розрахунку величин за типовими господарськими операціями. Такий інструментарій дозволяє отримувати як підсумкові, так і проміжні дані (за день, за два і т.д.) для оперативного контролю та обліку змін власного капіталу підприємства.

Слід зазначити, що бухгалтерський облік власного капіталу розпочинається із моменту реєстрації суб'єкта господарювання в ЄДРПОУ і припиняється лише в день виключення підприємства із Державного реєстру за результатом припинення діяльності з причини банкрутства, реорганізації, ліквідації та ін. Вся інформація про розмір і порядок формування статутного капіталу підприємства повинні зазначатися в засновницьких документах, що формуються власниками. Система бухгалтерського обліку власного капіталу при створенні ПП «Авіценна-С» була спрямована на відображення формування початкової суми статутного капіталу. Під час фінансово-господарської діяльності ПП «Авіценна-С» сформувалися інші складові власного капіталу, зокрема, резервний капітал і нерозподілений прибуток.

Отже, на підприємстві ПП «Авіценна-С» організовано облік всієї фінансово-господарської діяльності, в тому числі і синтетичний та аналітичний облік власного капіталу, з додержанням чинного законодавства, на належному рівні. Облікова інформація із формування та використання власного капіталу застосовується в цілях управління, а також для контролю витрат і доходів підприємства, визначення оптимальної величини позичкового капіталу та з метою забезпечення одержання прибутку. Однак, складна ситуація в економічному і політичному житті країни, що викликана військовим конфліктом, вимагає розробки нових управлінських заходів та їх подальшого дослідження і удосконалення з метою підвищення ефективності використання власного капіталу та збільшення прибутку підприємства.

2.3 Методика контролю власного капіталу підприємства

На етапі організації контролю ПП «Авіценна-С» необхідно враховувати, що сучасних складних умовах господарювання, які відбуваються під вкрай негативним впливом військового конфлікту, значно ускладнюється управління процесом комерційного посередництва, і, зокрема, власним капіталом суб'єктів господарювання, що має тісний взаємозв'язок та високу залежність від всіх

напрямів функціонування підприємства. Ефективна система управління власним капіталом підприємства неможлива без подальшого удосконалення контролю у взаємозв'язку із методикою та організацією бухгалтерського обліку, інформаційне забезпечення якого є не лише інформаційною основою про стан та зміни об'єктів управління, але й інформаційною основою економічного контролю.

Методика контролю власного капіталу на сучасному етапі політичного соціально-економічного розвитку України повинна враховувати той фактор, що промислові підприємства працюють в умовах ризику і невизначеності, що спричинені військовим конфліктом. Тому за таких умов, власний капітал як ніколи формує основу діяльності та забезпечує фінансову стійкість кожного підприємства.

Звідси слід зробити висновок, що до основних завдань контролю власного капіталу слід віднести перевірку: правильності використання та формування власного капіталу; врахування та дотримання визначеної установчими документами величини статутного капіталу; визначення та дотримання правильності ведення обліку внесків власників до статутного капіталу та розрахунків за дивідендами.

Варто також акцентувати увагу на тому, що підприємство не може ефективно функціонувати, якщо на підприємстві не побудована чітко організована система внутрішнього контролю власного капіталу, яка має забезпечувати оперативність бухгалтерського обліку та ефективність організаційно-контрольних заходів.

В ході контролю власного капіталу слід враховувати, що його величини, шляхи та джерела збільшення розміру власного капіталу ПП «Авіценна-С» мають тісний взаємозв'язок, що показано на рис. 2.4. Збільшення статутного капіталу ПП «Авіценна-С» здійснюється за рішенням власника підприємства.

При збільшенні величини статутного капіталу формуються додаткові внески, якими можуть виступати обладнання, будинки, споруди, а також інші матеріальні цінності, права користування спорудами, будинками, обладнанням,

природними ресурсами, цінні папери, та інші майнові права (включаючи права на інтелектуальну власність), а також грошові кошти, у тому числі гроші в іноземній валюті. При збільшенні величини статутного капіталу підприємства не бажано поєднувати джерела зростання суми статутного капіталу одночасно за рахунок внесків власників та реінвестицій дивідендів.

Рисунок 2.4 – Шляхи та джерела збільшення статутного капіталу ПП «Авіценна-С» (Джерело: [19; 49; 55; 58])

До основних завдань організації контролю власного капіталу підприємства слід віднести: забезпечення контролю первинної інформації та її узагальнення про стан і рух власного капіталу підприємства; контроль за правильністю і законністю створення власного капіталу; точне, своєчасне, повне, правильне, об'єктивне відображення величини та змін власного капіталу; контроль за раціональним розподілом прибутку в розрізі напрямів, передбачених статутом

підприємства та розпорядженнями власника; контроль аналітичного обліку відображення на рахунках змін власного капіталу для своєчасного отримання точної і достовірної інформації; контроль за правильним відображенням в зведених регістрах обліку та фінансовій звітності господарських операцій з власним капіталом.

Контроль власного капіталу підприємства ПП «Авіценна-С» забезпечує інформацією про операційну та фінансову діяльність (про зміни у складі власного капіталу, а також про зміни в поточних та довгострокових зобов'язаннях підприємства), об'єднуючи всі функції управління системи менеджменту ПП «Авіценна-С» – облік, координацію, планування, аналіз, контроль та прийняття рішень.

З позицій інтересів власника підприємства ПП «Авіценна-С» важливого значення набуває відповідь на питання, якими саме видами майна недостатньо забезпечений власний капітал на момент інвентаризації та складання фінансової звітності.

В ході здійснення фінансової, операційної та інвестиційної діяльності ПП «Авіценна-С» залучає в свій обіг позикові ресурси, які можуть виступати джерелами формування додаткового майна. Також необхідно враховувати ту господарську закономірність, що активи підприємства, які спочатку були сформовані за рахунок вкладень власника ПП «Авіценна-С» у вигляді статутного капіталу, фактично можуть вибувати зі сфери використання підприємством через фізичний чи моральний знос, або в результаті зміни цілей виробничого використання або з багатьох інших причин. Тому після певного періоду часу первісна матеріальна вартісна основа статутного капіталу підприємства, як правило, змінюється. Відповідно, за інформацією фінансової звітності підприємства можна визначити вартісне співвідношення величини статутного капіталу та суми оборотних засобів або довгостроково використовуваних нематеріальних активів.

В ході контролю власного капіталу необхідно пам'ятати, що всі господарські операції у системі бухгалтерського обліку відображаються методом

їх безперервного та суцільного документування. Господарські операції з обліку власного капіталу не дуже часто проводяться на підприємстві, у порівнянні із господарськими операціями за розрахунками із постачальниками, покупцями та замовниками, з оплати праці, з підзвітними особами, за податками, тощо. Тому питанням документування даних господарських операцій приділено менше уваги. Проте, формування та використання власного капіталу практично відбувається на кожному підприємстві, незалежно від виду діяльності: при створенні підприємства – як формування величини та матеріального забезпечення статутного капіталу; у ході подальшої діяльності – для обчислення фінансового результату, визначення та розподілу прибутку, формуванні додаткового та резервного капіталу тощо.

Загалом бухгалтерський облік на ПП «Авіценна-С», як і на всіх підприємствах України, ведеться відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3]. Згідно із цим законом, підставою для ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарських операцій є первинні документи, в яких фіксуються факти здійснення господарських операцій. Переважна більшість господарських операцій з обліку власного капіталу підприємства не мають розроблених та затверджених зведених форм ведення обліку та форм первинної документації реєстрації господарських операцій, обмежуючись використанням лише бухгалтерських довідок, що оформляються в довільній формі та лише частково відображають сутність господарської операції з бухгалтерського обліку власного капіталу. Всі господарські операції за видами обліку власного капіталу відображаються в обліковій системі ПП «Авіценна-С» тільки за наявності первинних документів, які мають або затверджену форму, або розроблені і затверджені на підприємстві самостійно та формуються в електронній формі комп'ютерною програмою підприємства. Для відображення в обліку змін у власному капіталі, що пов'язані з рухом основних засобів, нематеріальних активів, грошових коштів та інших об'єктів обліку, використовують первинні документи, що затверджені для відповідного виду активів. Всі первинні

документи з обліку господарських операцій із власним капіталом, згідно зі змінами, які спричиняють господарські операції у структурі активів та пасивів досліджуваного підприємства можна розділити на групи (рисунок 2.5).

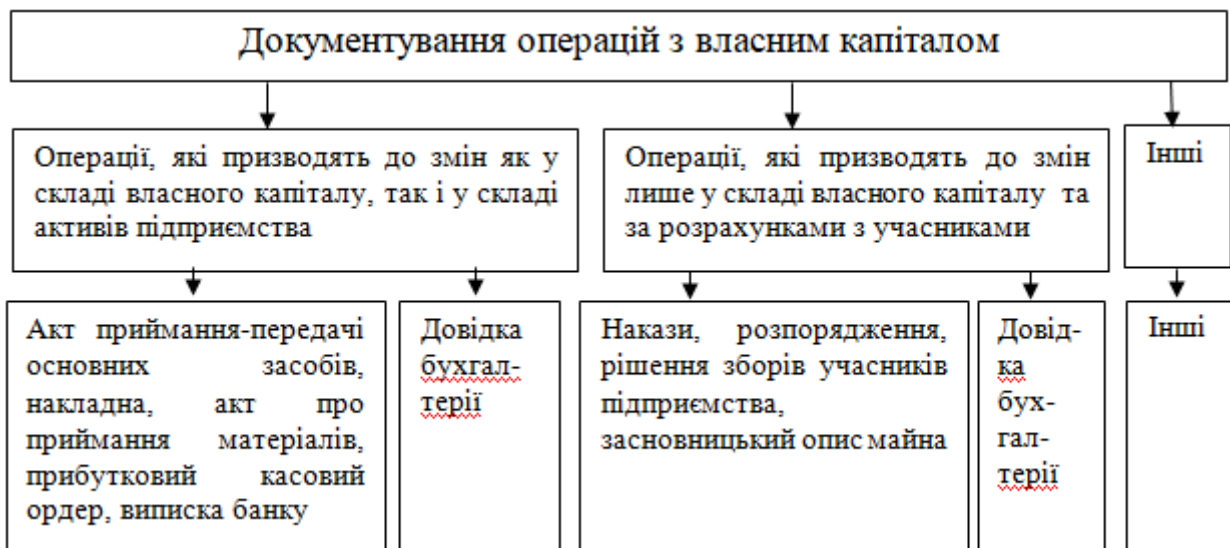

Рисунок 2.5 – Документування господарських операцій із власним капіталом підприємства (Джерело:[19; 20; 54; 59])

Діяльність ПП «Авіценна-С» підлягає періодичній аудиторській перевірці та аудиторському контролю. Аудиторському контролю також підлягає величина та структура власного капіталу підприємства. Така перевірка розпочинається з аудиту установчих документів, статуту і власного капіталу, що відображений в балансі. Аудит власного капіталу підприємства проводиться з метою підтвердження достовірності інформації про величину власного капіталу, його структуру та особливі зміни у власному капіталі, які відбулися протягом звітного періоду.

Отже, бухгалтерський облік на кожному етапі розвитку національної економіки значною мірою визначається діючим господарським механізмом, процеси якого він реєструє, оцінює і контролює. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку нашої країни для прийняття виважених управлінських рішень менеджменту потрібна достовірна та об'єктивна інформація про результати діяльності та фінансово-майновий стан підприємства. Відповідно, ефективність діяльності підприємства суттєво залежить від раціональної системи бухгалтерського обліку власного капіталу, величина, структура і динаміка змін

якого є найважливішим показником, що визначає майбутнє підприємства.

2.4 Бухгалтерський облік власного капіталу в управлінні підприємством

Як зазначалось вище, для підприємства є вкрай важливим наявність достатньої величини капіталу, і також є життєво необхідним, щоб чітко налагоджений бухгалтерський облік своєчасно забезпечував управлінські потреби об'єктивною та вірогідною інформацією для цілей виконання всебічного аналізу господарської діяльності та прийняття відповідних управлінських рішень [14; 18].

Ділянка ведення обліку власного капіталу підприємства має тісний взаємозв'язок з актуальною невирішеною проблемою щодо формування власних фінансового забезпечення та фінансових ресурсів. Наявність такої достовірної інформації забезпечує можливість запозичення власних фінансових ресурсів із різноманітних джерел у відповідності до стратегій та поточних потреб його сталого розвитку в майбутньому періоді. Одержання таких ресурсів дозволить забезпечити достатній рівень самофінансування сталого розвитку підприємства [32; 37].

Враховуючи те, що одержання прибутку є головною метою діяльності комерційного підприємства ПП «Авіценна-С» і це першочергово забезпечує інтереси власників (засновників), така умова визначає необхідність безперервного та ефективного управління ним.

Для цілей управління інформація бухгалтерського обліку про власний капітал може бути використана для: контролю та аналізу формування власних фінансових ресурсів для цілей виявлення потенціалу їх зростання у відповідності з темпами розвитку підприємства; розрахунок загальної потреби підприємства у власних фінансових ресурсах; фактична та прогнозна оцінка вартості залучення власного і позичкового капіталу з різних джерел фінансування; забезпечення максимального обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел; забезпечення оптимального обсягу залучення власних та

залучених фінансових ресурсів із зовнішніх джерел фінансування; оптимізація структури та співвідношення зовнішніх і внутрішніх джерел формування власних та залучених фінансових ресурсів.

Для цілей управління власним капіталом на етапі створення нового підприємства виникає необхідність в потребі облікової інформації про засновників, питому вагу їх частки в сукупному капіталі та детальна інформація з її отримання у вигляді матеріальних цінностей, грошових коштів та нематеріальних активів.

У подальшому управлінська система потребує бухгалтерських даних про збільшення первинного капіталу за результатами надходження нових вкладень, створення резервного капіталу після розподілу прибутку, а також про зміни статутного капіталу при вилученні засобів з поважних причин.

Джерелами інформації для управління власним капіталом виступають аналітичні рахунки, до рахунків бухгалтерського обліку 40-46 класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань» (табл. 2.6).

Зауважимо, що статутний капітал посідає центральне місце у структурі власного капіталу, а також він виступає основним та найважливішим джерелом фінансування з початку створення підприємства.

Статутний капітал виступає початковою сумою засобів засновників, потрібною для функціонування підприємства, а також відображає закріплене у статуті суб'єкта господарювання право на ведення вибраної власної підприємницької діяльності.

З позицій інтересів власників підприємства вкрай важливо, якими саме видами майна забезпечений власний капітал (відтак, статутний капітал) на момент формування фінансової звітності. На поточну дату реєстрації підприємства засновники можуть вносити як внески до статутного капіталу різноманітні види майна – нематеріальні активи, основні засоби, грошові кошти, тощо.

Таблиця 2.6 – Характеристика джерел інформації для управління власним капіталом

Рахунок бухгалтерського обліку	Аналітичні розрізи	Дані для потреб управління
40 «Зареєстрований (пайовий) капітал»	За видами капіталу, за кожним засновником, учасником, акціонером, за видами акцій (прості, привілейовані, іменні, на пред'явника)	Дані про: додаткові вкладення засновників, збільшення або зменшення номінальної вартості випущених акцій, вилучення власного капіталу, анулювання акцій, обмін облігацій на акції підприємства тощо.
41 «Капітал у дооцінках»	За видами капіталу	Дані про: суму дооцінки (уцінки) активів підприємства
42 «Додатковий капітал»	За видами капіталу та кожним засновником, учасником, акціонером	Дані про: різницю між продажною і номінальною вартістю первісно розміщених акцій, вартість безоплатно одержаних необоротних активів, інші види додаткового капіталу
43 «Резервний капітал»	За напрямками використання	Дані про: забезпечення найбільш ризикових видів діяльності, розміри обов'язкових щорічних відрахувань до резервного капіталу
44 « <u>Нерозподілені</u> прибутки (непокриті збитки)»	За напрямками формування і використання нерозподіленого прибутку	Дані про: наявність та рух нерозподіленого прибутку підприємства, списання непокритих збитків за рахунок нерозподіленого прибутку, величину розподіленого між власниками прибутку
45 «Вилучений капітал»	За видами акцій (вкладів, паїв), за кожним засновником, учасником, акціонером	Дані про: фактичну собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників, анульовані або перепродані акції (частки) підприємства
46 «Неоплачений капітал»	За видами розміщених неоплачених акцій, акціонером – для акціонерних товариств та за кожним засновником (учасником) підприємства – для товариств з обмеженою відповідальністю	Дані про зміни розміру неоплаченого капіталу підприємства внаслідок погашення внесків (акцій) засновниками, учасниками, акціонерами, зміни в кількості простих, привілейованих, іменних акцій і на пред'явника

Джерело: [1; 35; 38]

Одержані результатні дані управлінського обліку власного капіталу спроможні надати важливі факти для управлінців. Зокрема, на підприємстві, яке функціонує впродовж тривалого проміжку часу може виникнути ситуація, що грошові кошти статутного капіталу, які з моменту формування підприємства

вкладені в основні засоби, з причини повного зносу та вибуття останніх, а також з причини придбання нових основних засобів під покриття довгостроковими кредитами або прибутком, вже повністю фінансують лише оборотні активи. Чи навпаки, на початковому етапі сформований у вигляді внесків грошовими коштами статутний капітал, під впливом проведеної фінансової політики впродовж деякого проміжку часу може бути фактично забезпечений різними видами необоротних активів. В переважній більшості випадків статутний капітал підприємства буває забезпечений як необоротними, так і оборотними активами.

Щодо системи управління структурою власного капіталу, то саме оптимальне співвідношення між статутним капіталом, капіталом у дооцінках, додатковим капіталом, нерозподіленим прибутком та резервним капіталом надає можливість правильно використовувати власні і залучені кошти підприємства.

Разом із статутним капіталом до складу власного капіталу відноситься додатковий капітал, капітал у дооцінках, що відображає суму дооцінки об'єктів капітального будівництва, нематеріальних активів, основних засобів, що відбувається у встановленому порядку. Варто наголосити на тій особливості, що в частині дооцінки вищевказаних необоротних активів капітал у дооцінках може формуватись штучно, що слід вважати неприпустимою ситуацією. Напрями використання цього джерела засобів передбачають: збільшення статутного капіталу; погашення повної вартості необоротних активів за результатами їх переоцінки; перерозподіл між засновниками підприємства.

Також варто зазначити, що частина прибутку звітного року за узагальненими даними бухгалтерської звітності може бути спрямована на видачу доходів засновникам підприємства, або на покриття збитків минулих років та ін. Тому прибуток, який залишився після перерозподілу, може являти собою реінвестування прибутку в оборотні чи необоротні активи підприємства.

Отже, облік дає можливість отримати дані про рух виробничих запасів, необоротних активів, надходження та витрачання грошових коштів, розміри та якість дебіторської та кредиторської заборгованостей, про витрати на виробництво та одержані доходи від усіх видів діяльності, а також обґрунтувати

перспективні та поточні управлінські рішення, які приймаються при формуванні комерційної та виробничої політики підприємства.

Таким чином, розробка та обґрунтування управлінського рішення щодо формування, використання та розподілу прибутку ПП «Авіценна-С» повинно враховувати альтернативні потреби і можливості підприємства. За наявності декількох альтернативних проектів управлінських рішень їх правильний вибір для реалізації має базуватися на системі критеріїв, що визначають політику управління прибутком ПП «Авіценна-С».

Складність управління власним капіталом ПП «Авіценна-С» полягає в тому, що від час поточної діяльності відбуваються безперервні зміни, які пов'язані як зі збільшенням так і зі зменшенням як його загальної величини, так і величини його окремих складових. Тому основними критеріями оптимізації структури капіталу ПП «Авіценна-С» виступають: прийнятний оптимальний рівень доходності та ризику в сфері функціонування підприємства; максимізація ринкової вартості підприємства; мінімізація або максимізація середньозваженої вартості капіталу підприємства. ПП «Авіценна-С» повинно самостійно визначати критерії оптимізації структури капіталу, а залежності від стану зовнішнього і внутрішнього середовища.

Запропоновані пропозиції щодо удосконалення управлінського обліку власного капіталу дозволяють отримати необхідну інформацію для цілей управління, і тому на підприємстві ПП «Авіценна-С» можуть виступати інструментом підвищення ефективності його фінансово-господарської діяльності.

Отже, бухгалтерський облік ПП «Авіценна-С» виконує наступні основні завдання: збереження майна власників підприємства; визначення величини власного капіталу та фінансових результатів підприємства; забезпечення достовірною інформацією користувачів всіх рівнів для управління господарською діяльністю підприємства.

Висновки до розділу 2

В другому розділі дипломної роботи було розглянуто організаційні та практичні аспекти обліку і контролю власного капіталу досліджуваного підприємства ПП «Авіценна-С».

За матеріалами дослідження методики обліку і контролю власного капіталу підприємства ПП «Авіценна-С», ми зробили такі висновки.

На основі вивчення особливостей первинних документів з обліку власного капіталу, а також аналітичного і синтетичного обліку та контролю власного капіталу підприємства, ми зробили висновок, що облік та контроль власного капіталу ПП «Авіценна-С» здійснюється на достатньо високому рівні. Проте, проведення переважної більшості облікових робіт з обліку власного капіталу традиційним ручним способом істотно знижує оперативність обліку і контролю власного капіталу, а також всієї системи підприємства за напрямками інформаційного забезпечення прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень. Тому основним напрямом подальшого розвитку та удосконалення обліку і контролю власного капіталу ПП «Авіценна-С» має стати удосконалення його облікової політики щодо підвищення інформативності обліку власного капіталу підприємства та повна його комп'ютеризація.

3 УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПП «АВІЦЕННА-С»

3.1 Напрями розвитку теоретичних основ облікового забезпечення управління власним капіталом з позицій попередження ризиків підприємства

Необхідність забезпечення достатності власного капіталу на визначеному оптимальному рівні знайшла своє відображення у національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку як концепція збереження власного капіталу, яка орієнтована на забезпечення принципу безперервності господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Одним із показників збереження достатності власного капіталу є показник «чисті активи». Даний показник розраховується як різниця між активами суб'єкта господарювання та обсягом його зобов'язань. В такій же послідовності окремі автори визначають величину власного капіталу підприємства.

Таким чином, слід зробити висновок, що результатом управління капіталом мають бути розроблені на підприємстві рекомендації, із врахуванням власного досвіду та теоретичних узагальнень, що обговорюються в економічній літературі, систематизовані показники стану і використання капіталу: співвідношення власного, залученого та позиченого капіталу; фінансової автономії; норматив власного оборотного капіталу тощо. В сьогоденних складних економічних умовах, в яких перебуває Україна, всі господарські процеси, що прямо і опосередковано пов'язані із вдосконаленням системи управління власним капіталом господарюючого суб'єкта, зокрема, його формуванням та використанням, набувають особливо важливого значення, так як розвиток та створення достатнього фінансового забезпечення є важливою умовою сталого економічного розвитку.

Загальна сума власного капіталу підприємства, яка включає статутний, резервний, додатковий та інші види власного капіталу, нерозподілений прибуток (табл. А 1) виступає динамічною величиною та змінюється під впливом різних

внутрішніх і зовнішніх чинників. Відповідно, із врахуванням тих важливих умов, що власний капітал виступає найважливішим джерелом формування та зростання обсягів активів підприємства, зміни власного капіталу не повинні бути стихійними, а повинні мати чітке регулювання в ході системного управління діяльністю господарюючого суб'єкта (табл. А 2).

Разом із тим, ефективне управління власним капіталом підприємства неможливе без застосування методів ґрунтовного контролю за змінами структури та величини власного капіталу. Для цього вченими в сфері обліку і контролю розроблено узагальнену систему проведення контрольних процедур.

Проте, подальшого дослідження та деталізації і розвитку потребують такі види контрольних процедур, які враховували б специфічні особливості як діяльності великих і малих суб'єктів бізнесу, так і окремих складових власного капіталу.

Великого значення в розвитку обліку і контролю набуває бажання і підтримка самого власника отримувати високоякісну інформацію з обліку і контролю власного капіталу. Власник самостійно визначає рівень витрат, які в обов'язковому порядку вимушене нести підпорядковане підприємство, оплачуючи погодження власника на використання приналежного йому ресурсного забезпечення в якості основного фактору виробництва. Власник також визначає систему контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, механізм ведення обліку, порядок складання звітності, послідовність проходження та зберігання документів, порядок реорганізації і ліквідації підприємства. Як видно, власник тим самим впливає на кругообіг капіталу підприємства.

Як правило, у розпорядженні власника перебувають інструменти поточного і наступного проведення контролю власного капіталу підприємства. Поточний контроль власного капіталу може здійснюватися власником періодично, за умови, якщо власник не працює на підприємстві, а здійснює вплив на діяльність підприємства шляхом проведення систематичних засідань та перевірки поточної управлінської і фінансової звітності. Найбільш поширеним з

усіх видів контролю власного капіталу є наступний контроль. Даний вид контролю передбачає перевірку звітності про результати діяльності, оцінку майна власника, перевірку виконання вимог дотримання фінансової дисципліни, аналіз фінансового стану.

Ефективна система обліку і внутрішнього контролю власного капіталу підприємства забезпечить прагнення вищого керівництва отримати достовірну, якісну інформацію та об'єктивну оцінку дій керівників всіх рівнів управління підприємством та його структурних підрозділів, в також результатів досягнення підприємством стратегічних і оперативних цілей.

На нашу думку, варто акцентувати увагу на тому, що для відображення специфічних аспектів господарської діяльності, а також з метою деталізації інформації щодо обліку і контролю власного капіталу для складання фінансової звітності всіх форм, важливим моментом є доповнення системи рахунків тими додатковими субрахунками, які безпосередньо не передбачені чинною інструкцією. Зокрема, доцільним є ведення обліку на окремих субрахунках: різних ефектів зміни облікової політики підприємства (наприклад, субрахунки 411.1, 412.2); проведення дооцінки різних видів необоротних активів підприємства (наприклад, субрахунки 411.1 «Дооцінка основних засобів», а також 411.2 «Дооцінка незавершеного будівництва», чи 411.3 «Дооцінка нематеріальних активів», 412.4 «Дооцінка малоцінних необоротних активів») [4]. Такий підхід дозволить деталізувати інформацію і одночасно розмежувати матеріальну та фінансову складові, які приймають участь у формування капіталу у дооцінках.

Досить важливим елементом, що визначає складові власного капіталу, виступає переоцінка необоротних активів та фінансових інструментів підприємства, яка потребує особливого, відкритого відображення в інформаційній базі на будь-якому підприємстві. З цією метою ми рекомендуємо на підставі документів з переоцінки необоротних активів, формувати окрему відомість як складову аналітичного інформаційного забезпечення системи

обліку власного капіталу, де будуть вказуватись елементи вартісної оцінки як самих активів, в розрізі їх видів, так і їх зносу.

Наша пропозиція мотивується тією умовою, що на сьогоднішній день спостерігаються високі темпи інфляції, що першочергово потребує проведення переоцінки необоротних активів підприємства. Тому ми вважаємо, що доцільним є відображення збільшення капіталу у дооцінках за виділеними нами субрахунками. Це створить передумови для контролю і деталізації інформації щодо структури власного капіталу ПП «Авіценна-С» та його величини.

В ході проведення дослідження обліку і контролю власного капіталу ПП «Авіценна-С» було виявлено, що на підприємстві відсутня система оперативного контролю власного капіталу. Нами пропонується ввести на підприємстві систему оперативного контролю власного капіталу, яка включає в себе наступні етапи:

Рисунок 3.1 – Етапи оперативного контролю господарських операцій із власним капіталом ПП «Авіценна-С» (Джерело: [13; 16; 17; 25; 26; 30; 47; 54; 55])

Організаційний – на даному етапі визначаються, групуються і систематизуються усі документи підприємства, що підлягатимуть оперативному контролю. До даних документів належать установчі документи, статут, бізнес-плани, первинні і зведені реєстри бухгалтерського обліку, фінансова управлінська і податкова звітності, а також нормативні матеріали, кошториси, планова документація, тощо. Провідну роль в інформаційному забезпеченні оперативному контролю належить бухгалтерському облікові і звітності, оскільки в даних документах найбільше повно відбиваються господарські операції та їхні результати. За даним етапом здійснюється формування систематизованої інформації у формі зведеної таблиці, де згрупована інформація про обсяг документів, із виділенням особливих господарських операцій, які потребують деталізованого дослідження. Оскільки на ПП «Авіценна-С» запроваджена комп'ютерно-комунікаційна форма обліку, зазначена вище таблиця може формуватись в автоматизованому режимі [14; 25].

На другому етапі, розрахунковому, проводиться контрольна перевірка одержаних документів, здійснюються арифметичні, логічні та аналітичні розрахунки, за необхідності одержується додаткова інформація, формується зведена відомість основних показників формування та використання власного капіталу підприємства.

На третьому етапі, – результативному, – вивчаються одержані результати, відбувається їх контрольне порівняння (будуються схеми, таблиці, графіки), пишуться висновки, текстове обґрунтування та пояснення, надаються науково-практичні рекомендації, формуються форми внутрішньої управлінської звітності одержання достовірного інформаційного забезпечення, прийняття обґрунтованих управлінських рішень, їх запровадження в практичну діяльність підприємства.

Такий підхід до організації оперативного контролю власного капіталу підприємства дозволить запроваджувати ґрунтовні, своєчасні заходи для підтримання достатнього рівня власного капіталу підприємства, підвищення ефективності його використання та рівня прибутковості. Такий оперативний

контроль рекомендовано проводити в режимі реального часу, за умов виробничої необхідності, оскільки сучасні автоматизовані системи дозволяють отримувати підсумкову інформацію за проведеними господарськими операціями із різною періодичністю (в кінці кожного дня чи впродовж дня, і т.д.), в залежності від запитів користувачів.

Серед важливих проблем, що трапляються в практиці ведення бухгалтерського обліку, існує документальне оформлення господарських операцій із власним капіталом підприємства. Зокрема, на багатьох підприємствах відсутні документи, що відображують аналітичні дані з обліку власного капіталу. Тому вкрай актуальною є проблема формування та запровадження форм аналітичної документації внутрішньої звітності, яка б задовольняла інформаційні потреби менеджменту різних рівнів системи управління підприємством.

Проте, не дивлячись на постійні удосконалення протягом тривалого періоду часу, продовжує існувати багато невирішених питань, що пов'язані із власним капіталом. Однією із таких проблем обліку власного капіталу виступає проблема оцінки внесків до статутного капіталу. Власники можуть визначати критерії, згідно яких буде проводитись оцінювання їх внесків (проводитись договірна оцінка). Важливим є те, щоб дана операція була оформлена правильно складеним актом оцінки та приймання-передачі до статутного капіталу (на практиці можливий інший документ, важливим є правильне документальне оформлення даного факту за змістом документа). Ще наявний один важливий момент - це організація синтетичного та аналітичного обліку власного капіталу підприємства, яка на більшості підприємств має багато недоліків. Серед них слід виділити наступні: відсутність у Наказі про облікову політику окремого положення про облік власного капіталу підприємства; недостатнє моральне і матеріальне стимулювання додаткових внесків засновників підприємства до зареєстрованого статутного капіталу (пайового капіталу).

Таким чином, для усунення виявленої нами проблеми пропонується у Наказі про облікову політику передбачити пункт про облік власного капіталу

підприємства. Дане положення матиме наступну структуру: облік статутного капіталу підприємства (особливості та порядок формування і оцінка внесків; особливості та порядок вибуття активів; співвідношення статутного до інших видів капіталу); особливості обліку капіталу у дооцінках (особливості та порядок дооцінки (уцінки) фінансових інструментів і необоротних активів; порядок використання власного капіталу за результатами переоцінки майна); облік додаткового капіталу: (відображення джерел формування власного капіталу; порядок збільшення майна за результатами реінвестування прибутку; особливості використання іншого додаткового капіталу підприємства; емісійний дохід підприємства); облік резервного капіталу підприємства: (порядок створення резервного капіталу, джерела формування резервного капіталу; обґрунтування величини щорічних відрахувань резервного капіталу; порядок використання резервного капіталу); відображення в обліку нерозподілених прибутків (непокритих збитків): (основні джерела формування прибутку підприємства; особливості та порядок використання прибутку (реінвестування, виплати дивідендів); джерела та порядок покриття збитків).

Таким чином, вищезазначена інформація дозволить здійснювати менеджменту підприємств будь-якої форми власності організований контроль за законністю і правильністю формування власного капіталу, за своєчасним, достовірним та повним відображенням всіх змін та розміру складових власного капіталу.

Варто наголосити на тому, що однією із найважливіших складових власного капіталу підприємства є нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Для цілей найбільш ефективного його використання була б доречна форма підготовчого документу для розподілу прибутку підприємства, яка може використовуватись для внутрішнього використання у власних завданнях (табл. 3.1) [46]. Підготовка виваженого управлінського рішення щодо визначення, формування, розподілу та використання прибутку підприємства повинна враховувати його альтернативні можливості. За наявності багатьох альтернативних проектів управлінських рішень їх виважений вибір для реалізації

має базуватися на системі визначених критеріїв, які обумовлюють політику ефективного управління прибутком підприємства. Окрім того, надзвичайно важливим виступає правильно організований аналітичний облік нерозподіленого прибутку підприємства. Адже він дозволяє кожному власнику не тільки раціонально використовувати власне майно (капітал) в ході діяльності підприємства, а й також виявляти найефективніші шляхи отримання підприємством прибутку та відповідно максимізувати його. А сформована на підприємстві певна форма звітності його внутрішнього регламенту допоможе робити це своєчасно а також значно підвищить ефективність управління складовими власного капіталу. Таким чином, згідно із вищевикладеним, можна зробити висновок, що ділянка обліку власного капіталу підприємства є трудомісткою і надзвичайно відповідальною. Тому шляхів удосконалення за даним напрямом завжди буде безліч. І до них можна віднести найважливіший із них – досягнення ефективного результату, використовуючи інформаційні системи і комп'ютерні технології в обліку [18; 25; 26].

Це дозволить врахувати величину всіх факторів, які спричиняють суттєвий вплив на власний капітал підприємства. На величину всіх складових власного капіталу спричиняють вплив: витрати, які зменшують величину власного капіталу; дооцінка необоротних активів, що збільшує суму капіталу у дооцінках; інвестиції, що збільшують активи шляхом додаткових коштів, внесених власником підприємства; доходи, які приводять до зростання суми власного капіталу.

3.2 Облікова політика щодо власного капіталу підприємства як інструмент транспарентності систем обліку та управління

Пріоритетне значення власного капіталу в економічному розвитку господарюючих суб'єктів та в забезпеченні задоволення інформаційних і фінансових інтересів власників, держави та персоналу обумовлює його як основний об'єкт фінансового менеджменту на мікрорівні. Звідси випливає той

висновок, що найвідповідальнішим завданням систем обліку та управління є забезпечення ефективного його формування, з оптимальною структурою та величиною.

Динаміка власного капіталу підприємства в процесі його функціонування є найважливішим показником ефективності його фінансово-господарської діяльності, адже в процесі фінансово-господарської діяльності підприємств накопичується прибуток, що першочергово збільшує величину власного капіталу підприємства. Спроможність власного капіталу до самозростання в ході діяльності підприємства високими темпами характеризує високий рівень системи обліку та управління підприємством, а також системи формування та ефективного розподілу прибутку підприємства.

ПП «Авіценна-С» не має жодного положення та правила в наказі про облікову політику щодо врахування особливостей організації обліку та контролю власного капіталу. Потрібно здійснити акцент, що в надскладних умовах сьогодення посилюється важливість ролі облікової політики, оскільки методи та норми оцінки доходів, витрат, активів та зобов'язання і капіталу підприємство встановлює самостійно. Варто зазначити, що завдяки таким умовам менеджмент підприємства зможе частково здійснювати податкове планування, відповідно, на законних підставах визначати шляхи зменшення податкового навантаження.

Але, для того, щоб надати наказу про облікову політику підприємства юридичної законності, в наказі потрібно чітко прописати методи, принципи, та процедури, а також згідно встановлених вимог оформити його. Проблемним аспектам облікової політики структури та величини власного капіталу в практичній діяльності ПП «Авіценна-С», як і багатьох підприємств України, приділяється недостатньо уваги, хоча теоретично і з впровадженням в практичну діяльність може існувати багато варіантів формування та використання власного капіталу, а також відображення його в обліку.

Згідно із законодавчими актами, «підприємство самостійно визначає основні процедури власної облікової політики, яка трактується як сукупність

принципів, методів і процедур, які підприємство використовує для складання та подання фінансової звітності» [5; 39].

Розглянемо основні принципи бухгалтерського обліку, які можуть бути реалізовані в обліковій політиці власного капіталу ПП «Авіценна-С», що передбачені сучасним законодавством, розглянувши їхні положення для обліку складових власного капіталу ПП «Авіценна-С». Так, принцип обачності передбачає наступне. Формуючи власний капітал та його складові, необхідно дотримуватись таких методів оцінювання складових, які не призведуть до виникнення надлишкового або недостатнього резервного та додаткового капіталів.

Величину резервного капіталу потрібно формувати в оптимальному розмірі, що спроможний забезпечити покриття можливої збиткової діяльності підприємства в майбутньому.

Також облікова політика ПП «Авіценна-С» має враховувати господарські операції з вибуття тих необоротних активів, які були раніше дооціненими. Якщо даний необоротний актив вибуває, то суму здійсненої дооцінки необхідно зараховувати до суми нерозподіленого прибутку. Також варто бути особливо уважним, оскільки маніпулювання розміром резервного чи додаткового капіталу може призвести до тієї складної ситуації, що розмір нерозподіленого прибутку (або ж непокритих збитків), не буде об'єктивно відображений в обліковій системі, що вкрай негативно вплине на прийняття виважених рішень власниками ПП «Авіценна-С» та іншими користувачами інформації.

Для цілей реалізації принципу повного висвітлення, доцільною є, на нашу думку, деталізація структури складових власного капіталу підприємства (наприклад, загальний резервний капітал та резервний капітал на виплату дивідендів), що надасть змогу оптимізувати їхні величини та вплинути на прийняття ґрунтовних рішень.

Принцип автономності розпочинає реалізуватися під час створення підприємства, а також формування його статутного капіталу.

Ті власники, що передають частину свого майна до капіталу новоствореної юридичної особи, фактично «народжують» нове підприємство, яке відповідає за власними зобов'язаннями власним майном (хоча ним його забезпечили власники). Таким чином, ПП «Авіценна-С» за рішенням власника самостійно може розподіляти або накопичувати власний капітал.

Принцип послідовності набуває важливого значення при формуванні складових власного капіталу, а також передбачає із року в рік дотримання розробленої облікової політики. З цієї причини потрібно чітко визначити основні положення облікової політики ПП «Авіценна-С», щоб у майбутньому не було сумнівів у правильності її правил.

Недотримання зазначеного принципу може призвести до відсутності чи неправильного формування, в незначній сумі резервного капіталу, а також необґрунтованого відображення величини додаткового капіталу тощо.

Сутність принципу безперервності проявляється в тому, що власний капітал, як різновид власного джерела утворення господарських засобів, спрямовується першочергово забезпечити безперервну, ефективну роботу підприємства. На етапі створення підприємства власникам доцільно визначити єдино можливі і доцільні напрями діяльності підприємства, а також з'ясувати потребу у фінансових та матеріальних ресурсах (найкраще, скласти бізнес-план). З урахуванням зазначеної умови та можливостей засновників доцільно встановити розміри початкового власного капіталу (резервного, статутного, капіталу тощо), щоб організувати безперервну господарську діяльність.

Важливий принцип нарахування та відповідності доходів і витрат є основним правилом бухгалтерського обліку, яке широко впроваджене в міжнародній практиці, в національній практиці, та пов'язується із формуванням і відображенням у кінцевому результаті нерозподіленого прибутку (чи непокритих збитків). З 01.01.2011 року даний принцип закладено в основу нарахування податку на прибуток згідно вимог податкового кодексу України, що відразу дало позитивні результати.

Принцип превалювання сутності над формою передбачає відображення господарських операцій зі складовими власного капіталу підприємства згідно із їхнім економічним змістом. При цьому варто використовувати уніфіковані форми бланків первинних документів для бухгалтерського обліку господарських операцій із складовими власного капіталу підприємства. Зазначимо, що на сьогоднішній день такі форми відсутні, тому доцільно їх впровадити.

Принцип історичної (фактичної) собівартості передбачає, що на сьогоднішній день складові власного капіталу оцінюються за вартістю внесених засновниками активів на ту дату, коли їх було фактично внесено. Також варто зазначити, що оцінка власного капіталу за історичною собівартістю на сьогоднішній день є доволі дискусійною, так як реальна ринкова вартість підприємства навіть впродовж короткого періоду часу може мати суттєві відмінності від загальної суми власного капіталу підприємств, що визначена у балансі згідно із зазначеним принципом.

Принцип єдиного грошового вимірника вимагає правила, що для облікового відображення інформації про власний капітал, а також як і активів та зобов'язань, необхідною є їх вартісна оцінка у національній валюті України, у єдиному грошовому вимірнику, чого дотримуються всі підприємства, у тому числі ПП «Авіценна-С».

Принцип періодичності передбачає, що всі складові власного капіталу підприємства варто періодично аналізувати, а також в обов'язковому порядку контролювати їх формування та розподіл. З цією метою підприємство періодично формує фінансову звітність та баланс підприємства. Іноді такої інформації фінансової звітності недостатньо, і тому ПП «Авіценна-С» може використовувати внутрішню інформацію із системи управлінського обліку та його звітності за відповідними періодами. Отже, в наказі про облікову політику ПП «Авіценна-С» доцільно визначити: види та величини резервного капіталу (резервний капітал на виплату дивідендів, загальний резервний капітал, резервний капітал на покриття збитків тощо); терміни створення складових власного капіталу (5, 7, 10 років тощо); періодичність відрахувань до власного

капіталу (щомісячно, щоквартально, щорічно); розміри відрахувань до власного капіталу у сталих величинах чи відсотках, динаміку змін складових капіталу з урахуванням законодавчо встановлених мінімальних обмежень; виділити та обґрунтувати джерела створення резервного капіталу (нерозподілений прибуток минулих років чи чистий прибуток звітного періоду) (рис. А 1).

Додержання зазначених принципів дозволить обґрунтовано здійснити розподіл прибутку, за формою запропонованою вченими, і рекомендованою нами до запровадження на ПП «Авіценна-С» (табл. 3.1) .

Таблиця 3.1 – Форма відображення послідовності розподілу прибутку

№ з/п	Нерозподілений прибуток, тис. грн	Прибуток, використаний у звітному періоді		Напрями використання прибутку					
				На поповнення резервного капіталу		На виплату дивідендів		На інші цілі	
		тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1	600	60	10	30	10	30	10	-	-
2	800	80	10	40	5	40	5	-	-

Джерело: [46]

Отже, облікова політика відображає особливості фінансово-господарської діяльності кожного суб'єкта господарювання. На формування облікової політики впливає організаційно-правова форма підприємства, а також можливість комп'ютеризації обліку, обсяги документообігу, чисельність облікового персоналу тощо.

Висновки до розділу 3

На підставі узагальнення результатів проведеного в третьому розділі дослідження дозволяє нам зробити наступні висновки.

Особливості діяльності ПП «Авіценна-С» доводять, що ключове місце в системі інформаційних запитів менеджменту різних рівнів підприємства посідає оперативна інформація, яка є як результатом, так і основою подальших етапів здійснення оперативного управління та контролю. Об'єктивність зазначеної

інформації, її точність та своєчасність дозволяють вчасно виявляти проблемні аспекти формування власного капіталу та відповідним чином регулювати виконання поточних завдань для цілей досягнення прибутковості підприємством. Зазначена інформація продукується в системі оперативного обліку, для правильної організації якого визначено напрями удосконалення облікової політики та рекомендовано етапи організації оперативного обліку власного капіталу для ПП «Авіценна-С».

ВИСНОВКИ

В дипломному дослідженні здійснено вивчення і систематизацію теоретичних положень, проведено їх узагальнення та виконано пошук нових елементів для практичної адаптації розроблених українськими вченими підходів до вирішення проблем обліку та контролю власного капіталу підприємства. Виконання дипломного дослідження практичних аспектів за обраним напрямом обліку і контролю здійснювалось на прикладі підприємства, що займається оптовою торгівлею, ПП «Авіценна-С». Одержані нами висновки наступні.

1. На основі вивчення теоретичних засад обліку і контролю власного капіталу підприємства та змістовного наповнення сутності даної категорії, можна зробити наступні висновки. Під власним капіталом слід розуміти вартість засобів господарюючого суб'єкта, що належать на правах повної власності і використовуються для формування активів. В роботі також виділено, що власний капітал виступає об'єктом обліку і контролю, теоретично та змістовно наповнюється як складна об'ємна категорія, сутність якої залежить від багатьох чинників, а також виділено основні елементи, на які вона впливає, та здійснено акцент на існуючому зворотному зв'язку.

2. Розглянуто основні напрями теоретико-методичних основ обліку і контролю власного капіталу підприємства, висвітлено основні нормативно-правові документи та міжнародні стандарти обліку і контролю власного капіталу.

3. На основі вивчення особливостей первинних документів з обліку власного капіталу, а також аналітичного і синтетичного обліку та контролю власного капіталу підприємства, ми зробили висновок, що облік та контроль власного капіталу ПП «Авіценна-С» здійснюється на достатньо високому рівні. Проте, проведення переважної більшості облікових робіт з обліку власного капіталу традиційним ручним способом істотно знижує оперативність обліку і контролю власного капіталу, а також всієї системи підприємства за напрямками інформаційного забезпечення прийняття оперативних та стратегічних

управлінських рішень. Тому основним напрямом подальшого розвитку та удосконалення обліку і контролю власного капіталу ПП «Авіценна-С» має стати удосконалення його облікової політики щодо підвищення інформативності обліку власного капіталу підприємства та повна його комп'ютеризація.

4. Особливості діяльності ПП «Авіценна-С» доводять, що ключове місце в системі інформаційних запитів менеджменту різних рівнів підприємства посідає оперативна інформація, яка є як результатом, так і основою подальших етапів здійснення оперативного управління та контролю. Об'єктивність зазначеної інформації, її точність та своєчасність дозволяють вчасно виявляти проблемні аспекти формування власного капіталу та відповідним чином регулювати виконання поточних завдань для цілей досягнення прибутковості підприємством. Зазначена інформація продукується в системі оперативного обліку, для правильної організації якого визначено напрями удосконалення облікової політики та рекомендовано етапи організації оперативного обліку власного капіталу для ПП «Авіценна-С».

5. В дипломній роботі акцентується увага на тому, що для організації оперативного обліку ПП «Авіценна-С» є необхідним удосконалення його методики. В роботі запропоновано етапи його організації, визначено їх зміст, із врахуванням тієї особливості, що облік власного капіталу підприємства має тісний взаємозв'язок із логічними і математичними обчисленнями та аналітичною системою.

6. Одержані нами результати, що представлені вище, є доказом необхідності удосконалення облікової політики підприємства за напрямками обліку власного капіталу які б дозволяли враховувати актуальні відомості і дані про результати діяльності підприємства, що визначають величину і структуру власного капіталу, та їх відображення в підсистемах облікової системи.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Господарський кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів України щодо регулювання статутного капіталу» від 22 грудня 2010 року № 2850-VI.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. – https://vk24.ua/regulations_and_jurisprudence/zakoni/zakon-uk
4. Інструкція про застосування Плану рахунків обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій організацій та підприємств України, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 99 року № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України (09.12.2011 № 1591) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://buhgalter911.com/normativnaya_baza/instrplanrah/planrah/instrukciyaprozastosuvanya1021038.html
5. Міжнародні стандарти фінансової звітності, включаючи Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та Тлумачення: за станом на 1 01. 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhnarodnistandarty_finansovoi_zvitnostiversiia_perekladu_ukrainskoiu_movoiu_rik?category=bjudzhet
6. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), Тлумачення (КТМФЗ, ПКТ) та Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) станом на 1. 01. 2020 року. International accounting standards board (Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку), Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti>.
7. Положення (стандарти) (НПСБО) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua/buh/psbo.htm>.

8. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

9. Про затвердження Змін до нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з ведення бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]: наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 627. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z124213>

10. Цивільний кодекс України від 16 .01. 2003 р. № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

11. Безкоровайна Л. Особливості обліку власного капіталу підприємства / Л.В. Безкоровайна // Глобальні та національні проблеми. – 2015. – Вип. 4. – С. 950-954.

12. Белоусов М. О. Генезис категорії “капітал”: облікова та економічна інтерпретація / М. О. Белоусов // Вісник Житомирського державного університету / Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2011. – № 1 (55). –С. 18-26

13. Бралатан В. Методика аудиту капіталу як основної частини власного капіталу / В. Бралатан, Т. Горобець // Економічний аналіз підприємства. – 2010. – № 6. – С.386–388.

14. Бугай О. Особливості використання інформаційних технологій в обліку власного капіталу / О. Бугай // Облік та аудит: еволюція, стан та перспективи розвитку: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 9 грудня 2014 р. – К.: КНЕУ, 2014. – С. 343–345.

15. Бугай Н.О. Власний капітал як складова системи підприємства: проблематика та шляхи вирішення / Н.О.Бугай // Агросвіт. – 2016. – 21 – С. 19-25.

16. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник]; за ред. Ф.Ф. Бутиця; 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: Голов С.Ф. Фінансовий облік / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. –К.: Лібра, 2005. – 976 с. Рута, 2009. – 912 с.

17. Бухгалтерський управлінський облік] / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця; 2-е вид., перероб. і доп. – Житомир: Рута, 2002. – 480 с.

18. Войнаренко М.П. Інформаційні технології в організаційному управлінні підприємством М.П. Войнаренко, Л.В. Ємчук, Л.В. Джулій // *Konzeptuelle Grundsätze des Wirtschaftswachstums bei der Globalisierung : kollektive monographie / herausgegeben vom Doktor Wirtschaftswissenschaften, Professor W. Jatsenko.* – Verlag SWG imex GmbH Nurnberg, Deutschland, 2016. – P.131-146.

19. Воськало М.В. Контроль обліку та формування власного капіталу підприємства / М. Воськало // *Науковий вісник Херсонського університету. Серія Економічні науки.* –2015.–Випуск 12. Частина 1. – С. 199–203

20. Воськало М.В. Документування операцій з обліку капіталу / М.В. Воськало // *Науковий вісник НЛТУ України.* – 2009. – Вип. 19.11 – С. 126–134

21. Голов С.Ф. Фінансовий облік / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2005. – 976 с.

22. Городня Т.А. Стратегія управління капіталом підприємства / Т.А. Городня // *Наук. вісн. НЛТУ України.* – 2008. – Вип. 18 (10). – С. 250-253.

23. Гудзенко Н.М. Звіт про власний капітал: складання та шляхи удосконалення / Н.М. Гудзенко, Т.П. Горобець. [Електронний ресурс]. Режим доступу:http://www.rusnauka.com/8_NND_2010/Economics/60336.doc.htm.

24. Ємчук Л.В. Еволюція технологій управління в контексті розвитку інформаційних систем/ А.М. Асаул, М.П. Войнаренко, Л.В. Ємчук // *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки».* – №5. Том 2.– 2016. . – С. 134-143.

25. Ємчук Л.В. Сучасні підходи до оцінки інформації в інформаційному просторі машинобудівного підприємства / Л.В. Ємчук, Л.В. Джулій // *Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал.* – Тернопіль:Тернопільський інститут агропромислового виробництва НААН.– 2011. – № 6. –С. 126 –129

26. Ємчук Л.В. Концепція управління машинобудівним підприємством в імперативах розвитку інформаційних систем / Л.В. Ємчук // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: «Економічні науки». – 2013. – Вип. 34, ч. 1. – С. 144 – 149
27. Ємчук Л.В. Сутність, структура та призначення інформаційної системи підприємства / Л.В. Ємчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 5, т. 1. – С. 228–230
28. Іщенко Я.П. Теоретичні основи власного капіталу підприємства / Я.П.Іщенко, Л.В. Галайда // Науковий вісник Херсонського університету. Серія Економічні науки. –2015.–Випуск 15. Частина 1. – С. 146–148
29. Камінська Т.Г. Внутрішній контроль капіталу в умовах інтеграційних процесів / Т.Г. Камінська //Бізнес Інформ. – 2014. – № 2. – С. 271-276.
30. Камінська Т.Г. Облік і контроль кругообороту капіталу: монографія / Т.Г. Камінська. – Житомир: ПП «Рута», 2013. – 448 с.
31. Камінська Т.Г. Капітал як об'єкт вартісного виміру в обліку / Т.Г. Камінська // Облік АПК. – 2010. – №3. – С. 33-40.
32. Каховська О.В. Обліково-аналітичне забезпечення внутрішнього контролю капіталу підприємства/ О.В. Каховська, Г.С. Макарова, А.О. Домащенко // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Вип.22. – С. 196-199.
33. Кірсанова Т.О. Система управління капіталом підприємства. / Т.О.Кірсанова, Н.О. Коляда // Вісник СумДУ. Серія економіка – Суми, 2010. – № 1 Том 2. – С. 58–63
34. Колісник О.П. Методичні підходи та організація обліку і аудиту власного капіталу підприємства/ О.П.Колісник, А.О. Томша // Економіка та суспільство. – 2022. – Вип. 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-29>
35. Корінько М.Д. Методологічні засади бухгалтерського обліку власного капіталу за міжнародними стандартами / М.Д. Корінько, А.І. Юдін // Інтелект XXI – 2020. – № 5. – С. 105–109

36. Коркушко О.Н. Застосування комп'ютерних технологій для удосконалення процесу формування облікової інформації про власний капітал / О.Н. Коркушко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 7. – С. 325-329.

37. Коваль Л.В. Вплив облікової інформації із власного капіталу на прийняття рішень / Л.В. Коваль А. Арсенюк // Ефективна економіка. 2017. №6. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5632>.

38. Коваль Л.В., Болахівська В.В. Бухгалтерський облік власного капіталу в управлінні / Л.В. Коваль, В.В. Болахівська // Агросвіт.2019. – № 9. – С. 53–58.

39. Концептуальна основа фінансової звітності від 01.09.2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.help/article/konceptualna-osnova-finansovoi-zvitnosti>.

40. Корінько М.Д. Методологічні засади обліку власного капіталу за міжнародними стандартами/ М.Д. Корінько, А.І. Юдін // Інтелект ХХІ – 2020. – № 5. – С. 105–109

41. Ксьондз С.М. Формування капіталу на підприємствах / С.М. Ксьондз // Вісник Хмельницького національного університету. 2014. – № 4. – Т. 2. – С. 131–134. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/3702/1/%D0%9A>

42. Леончикова В.А. Економічна сутність власного капіталу / В.А. Леончикова // Вісник СНАУ–2005. – Вип. 2. –С. 388–390.

43. Максимова В. Ф. Бухгалтерський облік. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 670 с.

44. Маркович В.М. Функціонування підприємницького капіталу / В.М. Маркович // Вісник НБУ. – 2001. – № 5. – С. 7–15.

45. Мелень О. Особливості обліку власного капіталу підприємств /О.В. Мелень, О.Д. Майструк // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип. 18. – С. 371 – 375.

46. Мельник Т.В. Організація обліку та контролю власного капіталу. /Т.В. Мельник, В.В. Димніч // «Молодий вчений». Економічні науки, березень 2018. – № 3(55). – С. 670 – 675.

47. Мних Є.В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом : монографія / Є.В. Мних, А.Д. Бутко, О.Д. Большакова, Г.О. Кравченко, Г.І. Никонович / за ред. проф. Є.В. Мниха. – К. : Вид-во КНТУ, 2005. – 232 с.

48. Музиченко Т.О. Організація облікового процесу складових власного капіталу. Ефективна економіка. – 2015. – № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4158>.

49. Нестеренко С.С. Порівняльний аспект нормативного регулювання власного капіталу на підприємствах / С.С. Нестеренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2962>.

50. Ємчук Л.В. Облік власного капіталу в інформаційному забезпеченні управління підприємством / Л.В. Ємчук, Л.В. Джулій, О.О. Грицюк // Фінансово-економічна платформа парадигмальних змін повоєнного розвитку України: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті проф. Войнаренка Михайла Петровича. Хмельницький, 28 жовтня 2022 року. — Хмельницький національний університет (м. Хмельницький), 2022.

51. Нікульникова Т.Г. Удосконалення обліку власного капіталу на прикладі ТОВ «АгроТрейд» / Т.Г. Нікульникова // Проблеми матеріальної культури. Економічні науки. – 2017. – № 6. – С.26–31.

52. Подмешальська Ю.В. Розробка програми аудиту власного капіталу / Ю.В. Подмешальська, Л.К. Феофанов, П.О. Горбатова // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – № 3. – С.49–57.

53. Подмешальська Ю.В. Розробка проекту впровадження інформаційних технологій обліку на підприємстві / Ю.В. Подмешальська // Економіка і управління. – Київ, 2012. – № 3 (55). – С. 85–90.

54. Поліщук І.Р. Бухгалтерський облік і контроль капіталу в товариствах з необмеженою відповідальністю: теорія і методика : автореф. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 – "Бухгалтерський облік і аудит" / І.Р. Поліщук. – К., 2006. – 20 с.

55. Система фінансового контролю в Україні: сучасний стан організації та перспективи розвитку : монографія / Л.В. Дікань, Ю.О. Голуб, Н.В. Синюгіна, Н.М. Шульга, Т.В. Мулганівська, Т.С. Воїнова / за заг. ред. канд. екон. наук, проф. Л.В. Дікань. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2010. – 96 с.

56. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: [навч. посіб.] / В.В. Сопко. – К.: КНЕУ, 2006. – 526 с.

57. Таксономія фінансової звітності за МСФЗ. International accounting standards board (Рада з Міжнародних стандартів обліку), затверджено наказом Міністерства фінансів України від 25.10.2019 № 452 «Про затвердження перекладу таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами». URL: <https://mof.gov.ua/uk/taksonomija>.

58. Якимов Ю.О. Законодавчі прогалини в нормативноправовій базі обліку власного капіталу [Електронний ресурс] / Ю.О. Якимов. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/373/362>.

59. Podmeshalska, Y.V. and Varvarin, R.Yu. (2016), "Internal audit as a means of improving the accounting and control of accounts receivable", Economics and Society, vol.7, available at: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/161.pdf (Accessed 05 Jan 2019).

Додатки

Таблиця А.1 – Складові власного капіталу підприємства

Вкладений капітал	Накопичений капітал	Регулюючий капітал
Зареєстрований (пайовий) капітал	Капітал в дооцінках	Вилучений капітал
	Додатковий капітал (за вирахуванням іншого вкладеного капіталу)	
Інший вкладений капітал	Резервний капітал	Неоплачений капітал
	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	

Таблиця А.2 – Напрями аналітичних оцінок стану та ефективності використання власного капіталу підприємства

Напрямок	Зміст
Оцінка способів і виявлення потенційних можливостей формування власного капіталу	Виявлення потенційних джерел і оцінка ефективності формування власного капіталу залежно від організаційно-правової форми підприємства; оцінка варіантів диверсифікації способів формування власного капіталу
Аналіз формування власного капіталу	Вивчення структури власного капіталу та її привабливості для здійснення інвестицій у підприємство
Оцінка динаміки складових власного капіталу	Визначення змін у структурі власного капіталу та їх оцінка
Аналітична оцінка фінансової стійкості підприємства	Визначення показників співвідношення власного капіталу до залученого з урахуванням стратегії розвитку підприємства
Оцінка ефективності використання власного капіталу	Оцінка впливу вартості власного капіталу на фінансову стійкість і платоспроможність, впливу прибутку на власний капітал для сприяння відповідному рівню фінансово-господарської безпеки підприємства

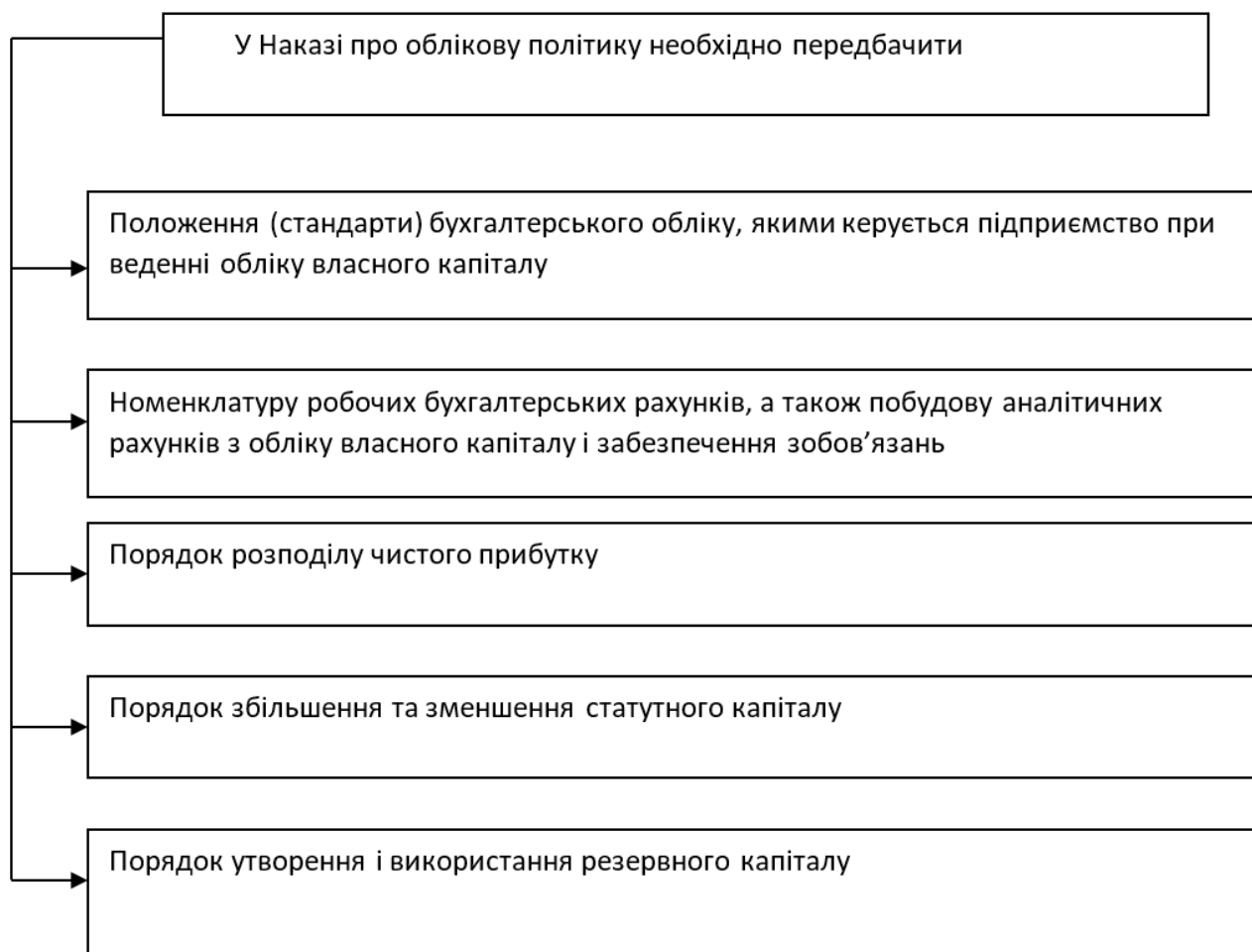

Рисунок А. 1 – Напрямки облікової політики підприємства щодо обліку власного капіталу